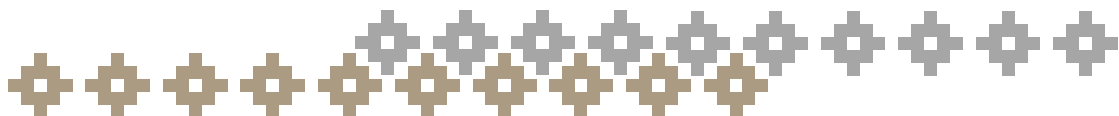

Profilul femeilor și fetelor rome

Profilul **femeilor și fetelor rome**

"Profilul femeilor și fetelor rome", 2016

Autoare text: *Viorica Toartă*

Coordonare: *Aurelia Spătaru*

Design și machetare: *Ion Axenti*

Această notă analitică face parte dintr-o **serie de profiluri ale femeilor și fetelor** din anumite grupuri sub-reprezentate din Moldova, care provin din medii socio-economice sau geografice defavorizate (*femei migrante, din mediul rural, de etnie romă, victime ale violenței*), care se află în condiții de sănătate speciale (*femei cu dizabilități, care trăiesc cu HIV, sau în etate*), sau care sunt mai puțin prezente în careva sectoare (*femeile în poziții alese și numite, în funcții de decizie pe domenii profesionale, în economie și afaceri*).

Scopul profilurilor este de a informa publicul, în bază de evidențe/date, despre avantajele, capacitățile și potențialul de care dispun grupurile de femei analizate și contribuția care acestea o pot aduce la dezvoltare, mediile lor de interacțiune, oportunitățile de care beneficiază sau sunt lipsite, limitările și obstacolele cu care se confruntă. Profilurile includ analiza factologică în cadrul grupului vulnerabil descris (pe sub-populațiile acestuia) și comparația cu grupul opus (nevulnerabil) de femei (uneori și cu grupul de bărbați corespunzător), au fost combinate și utilizate date cantitative și calitative din diferite surse oficiale (statistici oficiale și administrative) și independente (studii, sondaje) disponibile.

Documentul este destinat factorilor de decizie, elaboratorilor de politici, societății civile și publicului larg și urmărește sporirea nivelului de înțelegere a datelor și exemplificarea utilizării datelor statistice dezagregate multi-dimensional în vederea identificării măsurilor de intervenție necesare în promovarea egalității, incluziunii și coeziunii, non-discriminării și acceptării grupurilor sub-reprezentate de femei.

Reproducerea totală sau parțială a conținutului acestei publicații este autorizată cu condiția indicării clare și exacte a sursei.

Acest material a fost elaborat cu suportul Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) și a Entității Națiunilor Unite pentru Egalitatea de Gen și Abilitarea Femeilor (UN Women) în cadrul Proiectului comun ONU "Consolidarea sistemului statistic național" implementat împreună cu Biroul Național de Statistică (BNS).

Opiniile exprimate în document aparțin autorului și nu reflectă în mod necesar punctul de vedere al agențiilor ONU sau al BNS.

Profilul femeilor și fetelor rome/Viorica Toartă; Biroul Național de Statistică, Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD), Entitatea Națiunilor Unite pentru Egalitatea de Gen și Abilitarea Femeilor (UN Women). – Chișinău: S. n., 2016 (F.E.-P. "Tipografia Centrală"). – 44 p., Referințe bibliogr. în subsol. – 300 ex.

ISBN 978-9975-53-648-6.

316.346.2-055.2(=214.58)

T 67

Cuprins

Preambul.....	5
I. Prezentarea grupului.....	6
II. Capitalul social, potențialul femeilor și fetelor rome	8
III. Mediul de interacțiune	14
IV. Oportunități de care beneficiază sau sunt private femeile și fetele rome	17
V. Capacitatea și posibilitatea femeilor și fetelor rome de a participa la dezvoltare	26
VI. Limitări, bariere, obstacole cu care se confruntă femeile și fetele rome în societate.....	30
Concluzii	40

Abrevieri

- AOAM – Asigurări Obligatorii de Asistență Medicală
- ANOFM – Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă
- CEDAW – Comitetul pentru eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor (Committee on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women)
- CESCR – Comitetul ONU privind drepturile economice, sociale și culturale (Committee on Economic, Social and Cultural Rights)
- CERD – Comitetul ONU privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială (Committee on the Elimination of Racial Discrimination)
- ISCED – Clasificarea Internațională Standard a Educației
- ODM – Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului
- OSCE – Comitetul de Securitate al Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (Organization for Security and Co-operation in Europe)
- PPC – Paritatea puterii de cumpărare

Preambul

Recomandările comitetelor CEDAW, CESC, CERD ale Națiunilor Unite, precum și altor organisme de evaluare ale Consiliului Europei și OSCE adresate Republicii Moldova pe parcursul ultimilor ani reiterează necesitatea reducerii discriminărilor bazate pe rasă, etnie și gen ale femeilor și fetelor rome, precum și îmbunătățirii accesului acestora la educație, sănătate, piața muncii, viața politică și justiție. În eforturile sale de a aborda situația comunității rome, Republica Moldova se ghidează de recomandările respective, precum și de instrumentele și politicile implementate la nivelul Uniunii Europene, printre acestea fiind: „Deceniul de incluziune a romilor 2005 – 2010”, „Strategia Lisabona, Strategia Europa 2020”, „Platforma europeană pentru incluziunea romilor”, „Cadru european pentru strategiile de integrare națională a romilor – 2020”, etc.

În anul 2011, la nivel național a fost lansat cel de-al doilea *Plan de acțiuni privind susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova* pentru anii 2011-2015, elaborarea căruia a fost realizată cu sprijinul instituțiilor internaționale de profil și societății civile rome. În cadrul planului dat, pe lângă cele 7 priorități cheie determinate, au fost prevăzute și un set de acțiuni pentru abordarea necesităților femeilor rome în astfel de domenii cum ar fi ocuparea forței de muncă, educație, sănătate, incluziunea socială, participarea în procesul decizional și viața publică. Cu toate acestea, conform opiniilor unor reprezentanți ai societății civile rome, datorită subfinanțării, o bună parte dintre prioritățile planului respectiv așa și nu au fost realizate¹. Totuși, în lipsa unei evaluări în acest sens, o apreciere obiectivă privind gradul de implementare a planului respectiv este prematură.

Respectiv, pentru determinare și direcționarea eficientă, și eficace a priorităților, măsurilor și resurselor disponibile în cadrul următorului plan ce se propune a fi elaborat, este important de a se cunoaște mai bine particularitățile specifice ale sub-grupului de femei, oportunitățile acestora pentru o participare la dezvoltarea durabilă, disparitățile și barierele cu care acestea se confruntă în calea accesului la bunăstarea social-economică. Un alt aspect în acest context este identificarea lacunelor în date statistice, astfel încât să poată fi îmbunătățit mecanismul de monitorizare pentru captarea deplină a factorilor determinanți ai vulnerabilității acestora spre excluziune socială, precum și măsurarea progreselor în domeniile cheie. Toate acestea constituie obiectul prezentei note analitice.

¹ Planul de acțiune pentru susținerea romilor este realizat în proporție de 20%.

<http://trm.md/ro/social/planul-de-actiune-pentru-sustinerea-romilor-este-realizat-in-proporie-de-20-opinie/>; IPP/Soros-Moldova/SOIR (2015). Percepțiile populației Republicii Moldova privind fenomenul discriminării: studiu comparativ. <http://soros.md/files/publications/documents/Raport%20Nediscriminare%20analiza%20comparata.pdf>;

I. Prezentarea grupului

Recomandările instituțiilor internaționale care activează în domeniul drepturilor omului, bazate pe rapoartele naționale periodice prezentate și datele studiilor efectuate reiterează că, femeile și fetele rome constituie unul dintre grupurile cele mai defavorizate din Republica Moldova. Poziția vulnerabilă a acestora spre exclusiune socială este determinată de interacțiunea factorilor discriminatorii bazați pe gen, clasă, etnie, rasă, precum și celor bazați pe tradiționalism și paternalism care determină statutul și rolul lor în cadrul comunităților de apartenență romă (inclusiv în gospodăriile casnice și relațiile interfamiliale), dar și în societate în general. Toți acești factori condiționează asupra inegalității accesului grupului respectiv de femei la serviciile și rezultatele bunăstării sociale, participării reduse la luarea deciziilor la diferite niveluri și contribuției limitate la dezvoltare. În linii mari, femeile și fetele rome, în calitate de sub-grup social distinct în cadrul grupului de femei majoritar, pot fi caracterizate printr-un nivel scăzut de instruire, căsătorii timpurii, stare a sănătății precară, lipsă a aptitudinilor și calificărilor necesare pentru angajare în câmpul muncii, risc sporit spre sărăcie, violență și alte încălcări ale drepturilor omului, precum și de un nivel evident scăzut al respectului față de sine și motivației².

Cît privește profilul socio-demografic al acestui sub-grup social, trebuie de menționat că, lipsa datelor statistice oficiale actualizate privind numărul persoanelor de etnie romă din Republica Moldova face dificilă efectuarea analizei obiective în acest sens. Chiar dacă, datele recensământului populației și locuințelor realizat în anul 2014, la compartimentul „etnie și limbă vorbită” rămîn a fi în proces de prelucrare, unele surse administrative și studii relatează asupra unei cifre importante care variază de la circa 14 mii³ la peste 200 mii de persoane de etnie romă⁴. Această discrepanță în cifre reconfirmă suplimentar asupra persistenței problemei autodeterminării și tendințelor de ascundere a identității etnice reale. Bazîndu-ne pe tabloul național al repartiției pe sexe, unde femeile dețin o pondere de 51,9% în totalul populației stabile⁵, ipotetic putem considera că și în cazul populației de etnie rome sunt menținute aceleași proporții. Din perspectivă geografică, datele exercițiului de cartografiere realizat în anul 2012 au reflectat că, romii locuiesc integrat în cadrul comunităților moldovenești. Totuși, au

² UN Women/OHCHR/PNUD (2014). Studiu cu privire la situația fetelor și femeilor Rome din Republica Moldova. <http://www.un.md/publicdocget/130/>

³ MTIC (2012). Conform datelor statistice din „Registru de stat al populației” referitor la persoanele fizice de etnie romă cu loc de trai în Republica Moldova în profil administrativ-teritorial pe țară sunt înregistrați 14208 cetățeni documentați. http://www.registru.md/news_2011/165210/; (accesată la data de 04.07.2015).

⁴ UN Women/OHCHR/PNUD (2014). Studiu cu privire la situația femeilor Rome din Republica Moldova. p.17, <http://www.un.md/publicdocget/130/>

⁵ BNS (2015). Structura populației stabile a Republicii Moldova pe sexe și vârste la 1 ianuarie 2015. <http://www.statistica.md/newsview.php?!=ro&idc=168&id=4769>

fost identificate circa 107 de localități din republică (sau 10% din totalul localităților țării) unde densitatea populației de etnie romă în raport cu cea majoritară variază de la 0,5% la peste 40%⁶. De asemenea, există și câteva zeci de mahalale rurale rome care sunt izolate de autoritățile locale, infrastructura socială a cărora este sub-standard⁷.

Însăși modul de afirmare din punct de vedere social al femeilor și fetelor de etnie romă este influențat și de percepțiile membrilor societății legate de personalitatea și caracterul acestora, care continuă a fi controversate. Aceste percepții oscilează între stereotipul negativ, provenit dintr-o gândire prejudiciată cauzată de o istorie de excludere socială și rasism instituțional, și stereotipul relativ pozitiv, originar în imaginea exotic-romantică și duios-empatică promovată de literatura scrisă, cinematografia modernă⁸. Astfel, din punct de vedere negativ, peste 70% dintre respondenții unui studiu privind percepțiile populației despre fenomenul discriminării în Republica Moldova, realizat în anul 2014, consideră că, cele mai multe dintre femeile rome sunt ghicitoare gata să te blesteme dacă nu le dai bani⁹. Analiza situației în raport cu anul 2010, când a fost realizat primul studiu în acest sens, a reflectat că ponderea respondenților cu percepții negative față de femeile rome a sporit cu 11 p.p.¹⁰. În abordare pozitivă însă, femeia romă nu poate fi decât o “țigancă frumoasă, pasională, cu inimă de țigancă” și în nici un caz nu poate fi o intelectuală, un om educat, care să aibă ceva de spus într-un domeniu. Iată cum se îmbină stereotipurile negative cu cele pozitive, pentru a crea o imagine deformată și potențial discriminatorie asupra femeii rome. Uneori, acest stigmat se internalizează și le determină pe femeile rome să se simtă frustrate în societate și să reacționeze ca atare, conform etichetei sociale care li se pune. Toate acestea rezultă în diferite eșecuri existențiale¹¹.

⁶ PNUD (2013). Raport reprezentativ privind cartografierea localităților dens populate de romi din Republica Moldova: http://mpsfc.gov.md/file/rapoarte/Raport_Cartografiere_2012.pdf

⁷ IWCM (2013). Roma Briefing: Republic of Moldova. March 2013. <http://www.iwcm.md/uploads/images/images/Roma%20Briefing%20Moldova%20March%202013.doc>

⁸ Comănescu Ș. (2011). Problematika femeii rome din România. Articol din cadrul publicației „Femeia rroma: între tradiție și modernitate” realizată de către de către CSCPDS al Univ. “Eftimie Murgu” din Reșița, în cadrul proiectului: „BARRABARRIPEN – un model interregional de incluziune destinat femeilor rome”, proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 – 2013. <http://www.barrabarripen.ro/upload/Problematika-femeii-rrome-din-Romania.pdf>

⁹ IPP/Soros-Moldova/SOIR (2015). Percepțiile populației Republicii Moldova privind fenomenul discriminării: studiu comparativ. <http://soros.md/files/publications/documents/Raport%20Nediscriminare%20analiza%20comparata.pdf>

¹⁰ Soros Moldova (2012). Percepțiile populației Republicii Moldova privind fenomenul discriminării: studiu sociologic. <http://soros.md/files/publications/documents/Studiu%20Sociologic.pdf>

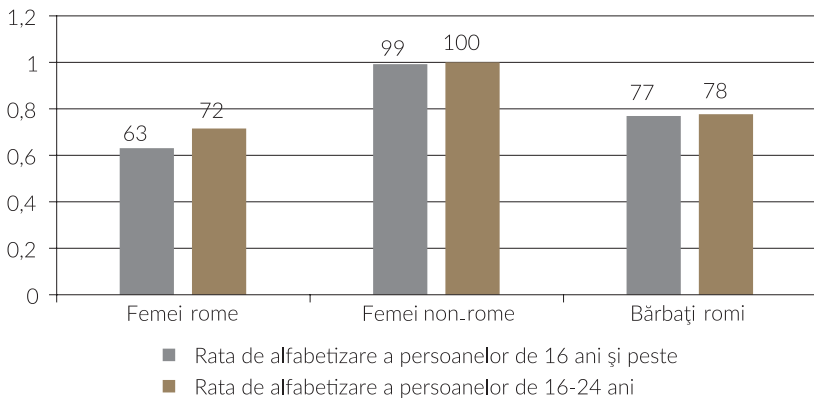
¹¹ Comănescu Ș. (2011). Problematika femeii rome din România. Articol din cadrul publicației „Femeia rroma: între tradiție și modernitate” realizată de către de către CSCPDS al Univ. “Eftimie Murgu” din Reșița, în cadrul proiectului: „BARRABARRIPEN – un model interregional de incluziune destinat femeilor rome”, proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 – 2013. <http://www.barrabarripen.ro/upload/Problematika-femeii-rrome-din-Romania.pdf>

II. Capitalul social, potențialul femeilor și fetelor rome

Capitalul social este una dintre principalele resurse pe care le au oamenii pentru a face față excluziunii sociale sau precarității¹². Nivelul de instruire și starea de sănătate constituie atributele/valorile principale din dotarea femeilor și fetelor rome care definesc calitatea potențialul uman al acestora. Datele studiului regional privind situația romilor realizat în anul 2011 reflectă că, doar 63% dintre femeile rome din Republica Moldova în vîrstă de 16 ani + și 72% dintre cele tinere în vîrstă de 16-24 ani pot să scrie și să citească. În acest context sunt prezente concomitent decalajele de etnie și de gen, primele fiind puternic pronunțate. Astfel, proporția femeilor rome alfabete în vîrstă de 16 ani + și a celor tinere în vîrste de 16-24 ani este cu 36 p.p. și 28 p.p. mai redusă față de femeile non-rome din grupurile respective de vîrste. Discrepanțele de gen pentru aceleași grupuri de vîrste, chiar dacă nu sunt atît de pronunțate, constituie 14 p.p. și 5 p.p.¹³ (Figura 1).

De menționat că, aceste rate de alfabetizare a femeilor rome sunt printre cele mai joase dintre țările Europei Centrale și de Sud-Est, Republica Moldova situîndu-se în cadrul clasamentului în strînsă proximitate cu România (64% pentru femeile rome de 16 ani și 76%

Figura 1. Ratele de alfabetizare a femeilor roma versus cele non-rome, pe grupuri de vîrste, %

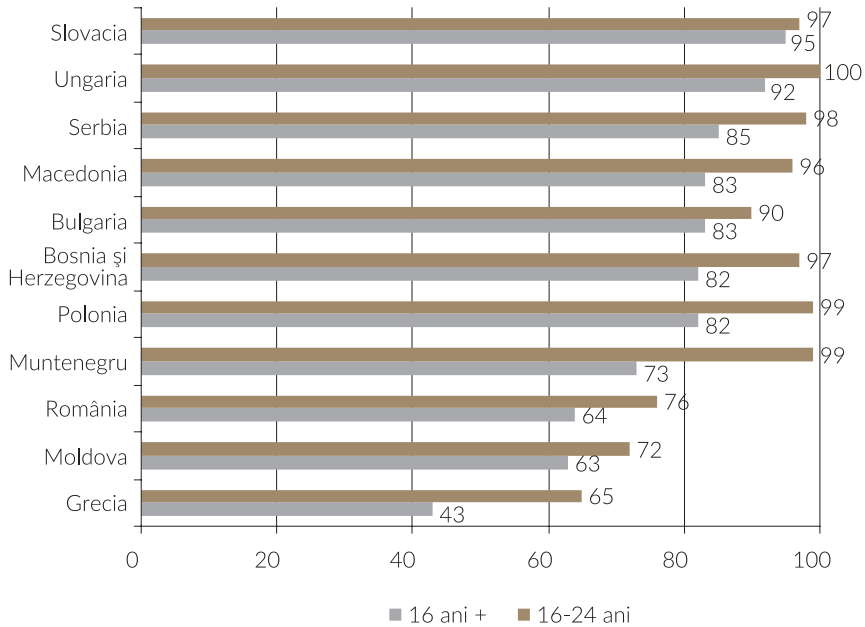
Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația romilor din Republica Moldova, 2011.

¹² ANR (2008). Vîno mai aproape. Incluziunea și excluziunea romilor în societatea românească de astăzi. http://www.anr.gov.ro/docs/Publicatii/Vino_mai_aproape.pdf:

¹³ PNUD/UN Women/UNICEF/Sida (2013). Studiu analitic cu privire la situația romilor în comunitățile cu o pondere sporită a populației rome.

pentru cele de 16-24 ani), fiind urmată în acest sens doar de către Grecia (43% pentru femeile rome în vîrstă de 16 ani + și 65% pentru cele de 16-24 ani)¹⁴ (Figura 2).

Figura 2. Ratele de alfabetizare a femeilor rome, pe țări și grupuri de vîrste, %

Sursa: EU FRA & PNUD în baza datelor studiului regional PNUD/BM/CE, 2011.

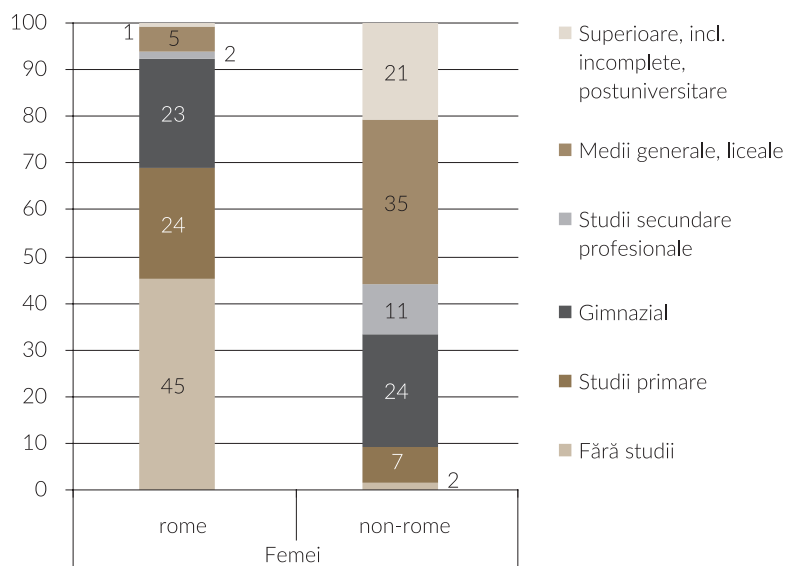
Peste 45% dintre femeile rome în vîrstă de 16 ani + sunt fără studii (comparativ cu 2% femei non-rome), 24% au doar studii primare (ISCED 1¹⁵), iar 23% doar studii gimnaziale (ISCED 2). Doar 5% dintre femeile rome au absolvit studii medii generale sau liceale (35% femei non-Roma), 2% studii secundar profesionale (11% femei non-rome (ISCED 3). Studii superioare, inclusiv incomplete sau postuniversitare au absolvit doar 1% dintre femeile rome comparativ cu 21% femei non-rome (ISCED 4+) (Figura 3). Media anilor petrecuți în educație de către femeile rome în vîrstă de 25-64 ani constituie 3,8 ani, fiind de circa 2,8 ori mai redusă în raport cu femeile non-rome. La rîndul

¹⁴ FRA (2013). Analysis of FRA Roma survey results by gender; <http://fra.europa.eu/sites/default/files/ep-request-roma-women.pdf>; UNDP (2012). Roma education in comparative perspective. Findings from the UNDP/WB/EC Regional Roma survey. <http://www.eurasia.undp.org/content/dam/rbec/docs/Roma-education-in-comparative-perspective.pdf>

¹⁵ Structura sistemului de învățămînt din Republica Moldova în conformitate cu Clasificarea Internațională Standard a Educației (ISCED 2011), art. 12 din Codului educației Republicii Moldova, COD nr. 152 din 17.07.2014; <http://lex.justice.md/md/355156/>

său media anilor compleți petrecuți în educație de către femeile rome tinere de 16-24 ani constituie 4,1 ani, comparativ cu 10,9 ani a femeilor non-rome¹⁶ (Figura 4). Toate acestea sunt rezultatele participării reduse ale fetelor rome în treptele educaționale (începând chiar cu cea preșcolară), care, de altfel, este complementată cu absenteism și abandon școlar timpuriu cauzat de căsătoriile timpurii, lipsa resurselor și necesitatea de a avea grijă de gospodărie, dar și subiectivi cum sunt viziunile părinților, dar și cele proprii, asupra suficienței educației, valorii și necesității acesteia pentru viitor.

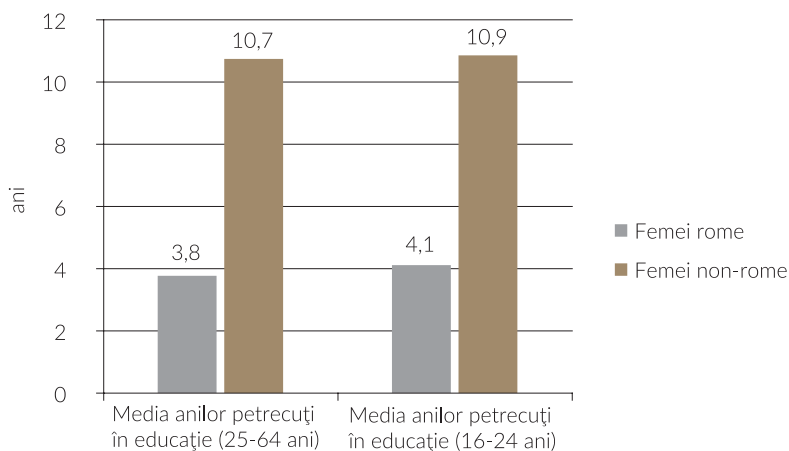
Figura 3. Cel mai înalt nivel educațional atins de către femeile rome versus non-rome, pe trepte de învățământ, %

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația romilor din Republica Moldova, 2011.

¹⁶ The estimations according to the data for Moldova of the UNDP/World Bank/EC regional Roma survey 2011.

Figura 4. Media anilor compleți petrecuți în educație a femeilor rome versus non-rome

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația romilor din Republica Moldova, 2011.

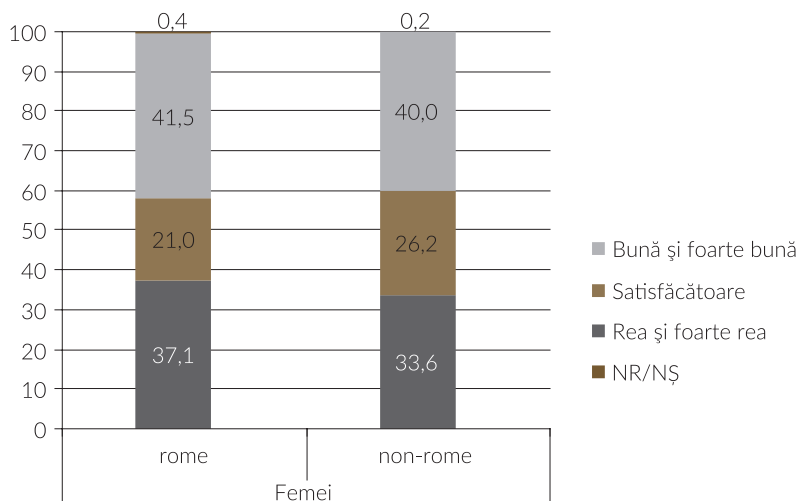
Sănătatea reprezintă cel de-al doilea element care caracterizează potențialul femeilor și fetelor rome, iar condiția acesteia corelează cu capacitatea realizării acțiunilor afirmative pe plan economic și social. Percepțiile subiective privind calitatea sănătății au o influență importantă în acest context. În cazul femeilor rome aceste percepții sunt mai pesimiste, 37% dintre acestea apreciindu-și starea sănătății ca fiind rea și foarte rea, proporția acestora fiind mai mare cu 3,5 p.p. comparativ cu femeile non-rome (33,6%) (Figura 5).

Chiar dacă femeile rome sunt mai critice în privința calității propriei sănătăți, viziunile privind prezența bolilor cronice și problemelor de sănătate ce afectează realizarea activităților existențiale, inclusiv indicatorii morbidității prin boli necontagioase, nu prezintă careva diferențe semnificative față de femeile non-rome. Astfel, 28,3% dintre femeile rome au declarat că suferă de o boală cronică sau de probleme de sănătate (comparativ cu 30,4% femei non-rome), iar 32,4% dintre acestea au menționat că pe parcursul ultimei jumătăți de an au fost limitate și foarte limitate în realizarea activităților cotidiene (comparativ cu 35,6% femei non-rome)¹⁷. Totodată, 41,7% dintre femeile rome suferă de hipertensiune arterială (față de 45,5% femei non-rome), 38,4% de afecțiuni musculare și osteoarticulare (față de 47,7% femei non-rome), 17% de stări

¹⁷ PNUD/UN Women/UNICEF/Sida (2013). Studiu analitic cu privire la situația romilor în comunitățile cu o pondere sporită a populației rome.

de anxietate și depresie cronică (față de 15% femei non-rome) și 8,3% de diabet zaharat (față de 7,3% femei non-rome). Totuși, trebuie de menționat că, proporția femeilor rome (24%) care suferă de boli pulmonare (astm, bronșită cronică, boală pulmonară obstructivă cronică (BPOC), sau emfizem) este aproape de 2 ori mai mare față de femeile non-rome (13%) (Figura 6). Această stare a lucrurilor poate fi explicată prin: (i) adresabilitatea redusă și tardivă a femeilor rome la medic; (ii) calitatea condițiilor de locuire care sunt frecvent precare, precum și (iii) efectele deprinderilor nocive, în special a fumatului, care în rândul acestora (16%) este de circa 6 ori mai frecvent față de femeile non-rome (3%)¹⁸.

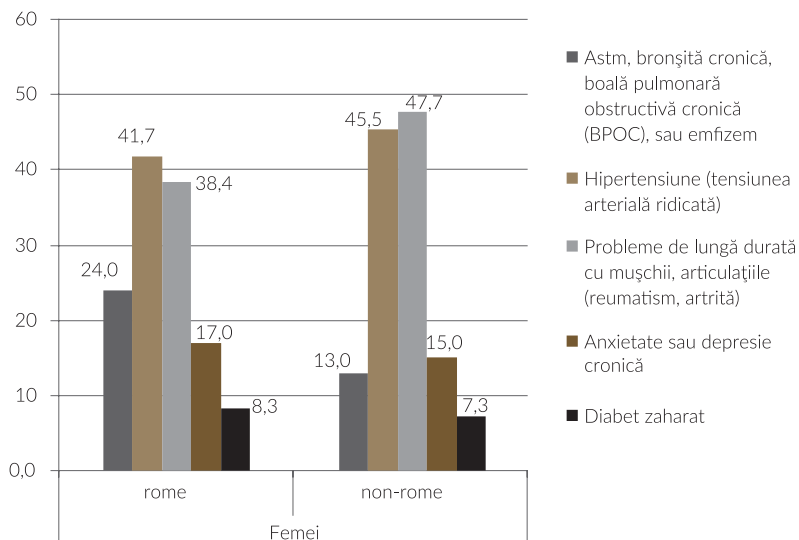
Figura 5. Percepțiile femeilor rome privind calitatea sănătății versus ale cele non-rome, %

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația romilor din Republica Moldova, 2011.

¹⁸ Ibidem.

Figura 6. Proportția femeilor rome cu probleme de sănătate în raport cu cele non-rome, %

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația romilor din Republica Moldova, 2011.

Starea sănătății reproductive a femeilor rome reprezintă un criteriu suplimentar ce relatează asupra calității sănătății acestora. Datele studiilor în domeniu denotă că, deși în timpul gravidității majoritatea femeilor rome au mers lunar sau, opțional, o dată la trei luni la un control medical, 21% dintre acestea, au suferit cel puțin un caz de pierdere a sarcinii (motivul fiind altul decât avortul). Aceste cifre sunt cu adevărat îngrijorătoare, fiind de circa 2 ori mai mari comparativ cu femeile non-rome (14%). Cauzele incidenței sporite a bolilor ginecologice, avorturilor și a sarcinilor nedorite în rândul femeilor roma se datorează în mare parte insuficienței cunoștințelor despre planificare familială și contracepție¹⁹.

¹⁹ PNUD (2007). Romii în Republica Moldova. ONU (2014). Studiu cu privire la situația fetelor și femeilor Rome din Republica Moldova.

III. Mediul de interacțiune

Mediul de interacțiune a femeilor și fetelor rome este preponderent în cadrul familiei, care, de altfel, este și mediul lor de apartenență. Familia ocupă un loc de primă importanță în organizarea comunităților de romi, respectiv totul gravitează în jurul acesteia: relații sociale și economice, educația și transmiterea meșteșugurilor și tradițiilor, securitatea și protecția individuală. Orice fată sau femeie romă există în cadrul comunității rome în primul rând ca membru al unei familii, iar interacțiunile între acestea sunt percepute ca fiind interacțiuni între familii. Chiar dacă, odată cu progresul tehnologic (introducerea radioului, televiziunii, telefoniei mobile și internetului) și intensificarea proceselor migratorii, femeile rome au dobândit mai multe libertăți și au început încet-încet să se modernizeze și să-și asume alte roluri și responsabilități sociale altele decât cele tradiționale, legate de menaj, ele totuși rămân ancorate într-o societate predominant “patriarhală”. Prin urmare, modelele comportamentale pe care acestea le adoptă în cadrul comunității de apartenență rezultă din statutul pe care îl dețin reieșind din nivelele de responsabilitate pe care se situează²⁰.

Necesită a fi menționat rolul important al femeilor rome în transmiterea intergenerațională a valorilor educaționale și tradițional-culturale în cadrul comunității rome. Acestea asigură formarea la copiii romi a spiritului coeziunii și solidarității familiale/sociale în comunitatea romă (fraternitate, ajutor reciproc și responsabilitate pentru ceilalți), dar și de relaționare cu comunitatea de referință, adică societatea în general. Educația transmisă fetelor rome este axată pe învățarea asumării rolului în menaj începând chiar de la vârsta de 5-6 ani, dar și pe asumarea rolului de gen prin formarea acestora în spiritul rușinii, ceea ce presupune eufemizarea sexualității prin îmbrăcarea fustelor lungi, largi fără ca să li se vadă piciorul, evitarea contactului cu străinii, și comportament în concordanță cu restricțiile și recomandările concepției romilor despre pur²¹.

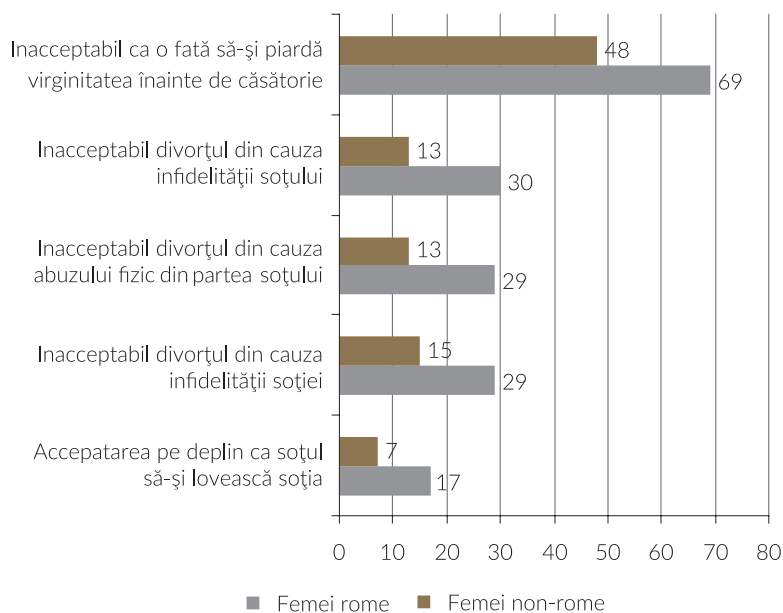
La maturitate fetele rome ajung fiind captive ale normelor sociale discriminatorii bazate pe gen cum sunt: lipsa capacității de decizie privind începutul vieții sexuale, blamarea divorțului în anumite circumstanțe, dependența economică de bărbat, tolerarea violenței în familie, etc., asigurând astfel, la rândul lor, transmiterea și menținerea în continuare a acestor norme. În confirmare, datele studiului regional privind situația

²⁰ Comănescu Ș. (2011). Problematika femeii rome din România. Articol din cadrul publicației „Femeia rroma: între tradiție și modernitate” realizată de către de către CSCPDS al Univ. “Eftmie Murgu” din Reșița, în cadrul proiectului: „BARRABARRIPEN – un model interregional de incluziune destinat femeilor rome”, proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 – 2013. <http://www.barrabarripen.ro/upload/Problematika-femeii-rrome-din-Romania.pdf>

²¹ Prof. drd. Dogaru A. (2011). Comunitatea rroma din România, statutul femeii roma. Articol scris în cadrul publicației CSCPDS al Univ. “Eftmie Murgu” din Reșița „Femeia rroma: între tradiție și modernitate” realizată de către în cadrul proiectului: „BARRABARRIPEN – un model interregional de incluziune destinat femeilor rome”, proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 – 2013. <http://www.barrabarripen.ro/upload/Problematika-femeii-rrome-din-Romania.pdf>

romilor realizat în anul 2011 reflectă că, 69% dintre femeile rome consideră absolut inacceptabilă pierderea virginității înainte de căsătorie (comparativ cu 48% femei non-rome), iar circa 1/3 dintre acestea consideră inacceptabil divorțul din cauza infidelității soților, ori abuzului fizic din partea acestora, proporția acestora fiind de 2 ori mai mare față de femeile non-rome²². Deși femeile rome sunt frecvent victime ale violenței în familie, cazurile produse de regulă nu sunt raportate din motivul fricii, rușinii, nesiguranței pentru soarta copiilor sau renunțării bazată pe încrederea redusă în posibilitatea de a schimba ceva²³, aceasta la rândul său rezultă în victimizări repetate și distorsionare a percepțiilor privind normalitatea în această privință. Prin urmare, proporția femeilor rome (17%) care consideră pe deplin acceptabil ca soțul să-și lovească soția este de circa 2,4 ori mai mare comparativ cu femeile non-rome (7%) (Figura 7).

Figura 7. Viziunile femeilor rome versus non-rome asupra unor norme și atitudini discriminatorii și abuzive în familie, %

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația romilor din Republica Moldova, 2011.

²² PNUD/UN Women/UNICEF/Sida (2013). Studiu analitic cu privire la situația romilor în comunitățile cu o pondere sporită a populației rome.

²³ ONU (2014). Studiu cu privire la situația fetelor și femeilor Rome din Republica Moldova.

Cît privește participarea femeilor rome la luarea deciziilor, studiile relatează că, deși acestea deseori participă la întruniri comune la care se discută problemele comunității rome, sau se întîlnesc între ele pentru a le discuta, capacitatea acestora de luare a deciziilor rămîne a fi în continuare una redusă. Astfel, acestea sunt absente la deciziile bărbaților privind construcția a ceva, ori necesitatea de a săpa o fîntînă, etc. În cadrul familiei deciziile de consens sunt luate, de obicei, referitor la educarea copiilor. Chiar dacă femeia poate decide referitor la procurarea bunurilor și renovărilor în casă, aceste decizii, înainte de a fi realizate, necesită a fi discutate și aprobate de către soț. Tot soțul este acela care își spune ultimul cuvînt și în cazul disputelor sau deciziilor care sunt considerate importante. Femeile rome nu percep întotdeauna aceasta ca pe ceva negativ, nici nu încearcă să conteste: uneori ele se conformează fiindcă aceasta a fost întotdeauna starea lucrurilor, știind că ele nu vor reuși să schimbe rezultatul chiar dacă vor încerca sau, deseori, ele așteaptă ca bărbatul să-și asume această responsabilitate, deoarece ele au încredere în judecata și înțelepciunea lui²⁴.

Cu comunitatea de referință sau cu societatea în general, interacțiunea femeilor și fetelor rome este realizată în cadrul relațiilor cu școala (participare la ședințele cu părinții și evenimentele școlare), adresărilor la autoritățile locale și serviciile existente pentru soluționarea problemelor ce le privesc, precum și prin participare la întrunirile și evenimentele organizate în comunitate. Un rol important în facilitarea relațiilor cu autoritățile și serviciile publice din comunitate îl dețin mediatorii comunitari, care fiind majoritate femei, odată introduși în anul 2013, au devenit și forța motrice de mobilizare a comunității rome în abordarea și exprimarea problemelor cu care se confruntă. Conform prevederilor Planului de acțiuni privind susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pentru anii 2011-2015²⁵, pînă la finele anului 2014 urmau a fi angajați cu finanțare de la bugetul de stat 48 de mediatorii comunitari în 44 de localități compact sau mixt populate de romi. Începînd cu anul 2015, finanțarea unităților respective a fost preluată de către autoritățile publice locale, care din lipsă de resurse au sistat în mai multe localități activitatea acestor servicii²⁶.

²⁴ Ibidem.

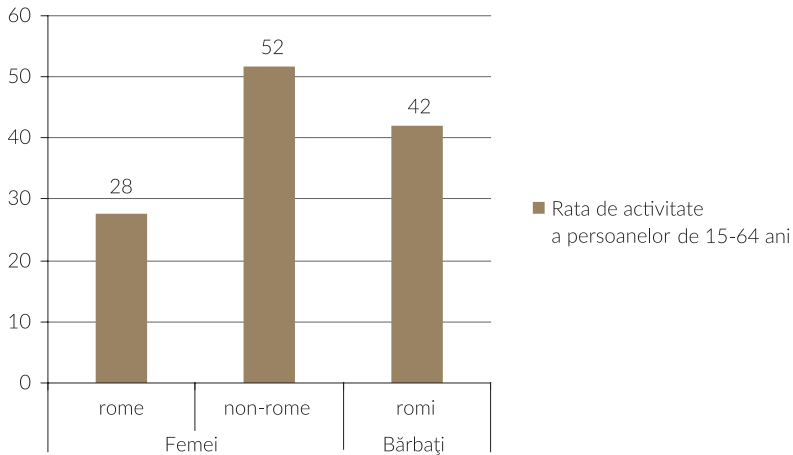
²⁵ Hotărîrea Guvernului nr. 494 din 08.07.2011, cu privire la aprobarea Planului de acțiuni privind susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pentru anii 2011-2015;

²⁶ IPP/Soros/SOIR (2015). Fenomenul discriminării în Moldova: Percepțiile populației. Studiu comparativ. <http://soros.md/files/publications/documents/Raport%20Nediscriminare%20analiza%20comparata.pdf>

IV. Oportunități de care beneficiază sau sunt private femeile și fetele rome

Chiar dacă obiectivele politicilor naționale care derivă de la recomandările internaționale²⁷ stipulează sporirea oportunităților femeilor, pentru integrarea pe piața muncii, reducerea segregării ocupaționale, supra-reprezentării în sectoarele rău plătite, diferențelor salariale, prezenței în sectorul informal al economiei, discriminării, precum și dezvoltarea mecanismelor de integrare în sistemul de protecție socială, în cazul femeilor rome atingerea acestora reprezintă o provocare. Pe piața muncii acestea sunt caracterizate printr-un nivel redus al activității și ocupării, rate înalte ale șomajului și incidenței în cadrul activităților informale și veniturilor sporadice și mici. De asemenea, decalajele de etnie, dar și de gen în cadrul acestor indicatori sunt puternic pronunțate. Astfel, doar 28% dintre femeile rome în vârstă 15-64 ani sunt active²⁸, proporția acestora fiind de 1,9 ori mai redusă în comparație cu femeile non-rome (53%) și de 1,5 ori mai redusă în raport cu bărbații romi (42%) din grupul de vârstă respectiv (**Figura 8**). Rata de ocupare a femeilor rome este și

Figura 8. Ratele de activitate în rîndul femeilor rome comparativ cu femeile non-rome și bărbații romi, %

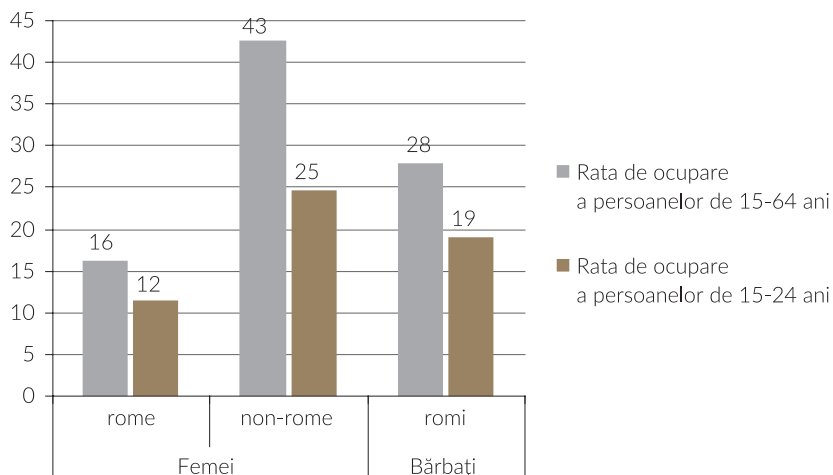
Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația romilor din Republica Moldova, 2011.

²⁷ CEDAW (2013). Observații finale cu privire la raportul periodic combinat al patrulea și al cincilea al Republicii Moldova.

²⁸ Populația activă din punct de vedere economic (sau forța de muncă) cuprinde toate persoanele de 15 ani și peste, care furnizează forța de muncă disponibilă pentru producția de bunuri și servicii în timpul perioadei de referință, incluzând populația ocupată și șomerii. <http://www.statistica.md/pageview.php?l=ro&sidc=302&id=2255>

mai redusă (16%) fiind de circa 2,7 ori mai joasă față de cea a femeilor non-rome (43%) și de circa 1,8 ori față de cea a bărbaților romi (28%). Problemele ocupării reduse sunt și mai acute în rândul femeilor rome tinere de 15-24 ani, unde rata acestora constituie doar 12% fiind în peste jumătate mai mică decât cea a femeilor non-rome (25%) și de circa 1,8 ori mai joasă decât cea a bărbaților romi tineri (19%) (Figura 9).

Figura 9. **Ratele de activitate în rândul femeilor rome comparativ cu femeile non-rome și bărbații romi, %**

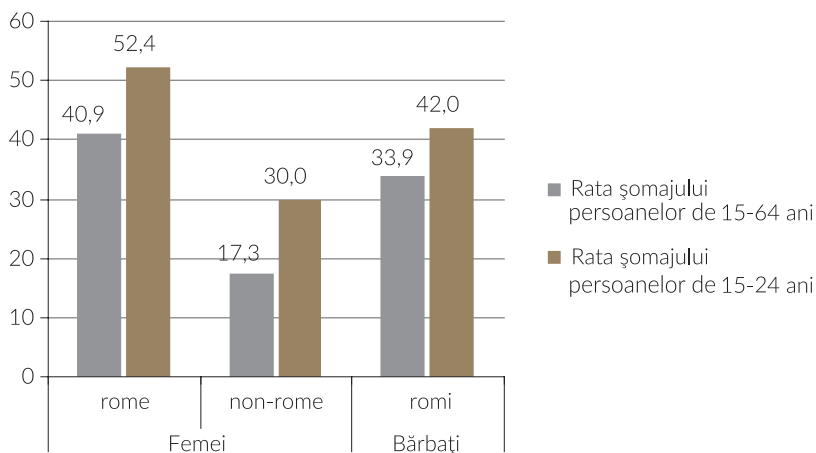
Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația romilor din Republica Moldova, 2011.

De menționat că, nivelul de ocupare a romilor, inclusiv al femeilor rome, șomajul acestora și posibilitățile de obținere a veniturilor, sunt influențate de o serie de factori cum sunt: (i) calitatea capitalului social din dotare, adică nivelul educațional, abilitățile și calificările deținute, dar și starea sănătății; (ii) mediul de reședință și oportunitățile economice disponibile în aria respectivă; (iii) atitudinile discriminatorii ale angajatorilor care, frecvent, refuză angajarea sau salarizarea romilor la un nivel egal cu ceilalți angajați care dețin calificări similare, precum și (iv) viziunile proprii privind regularitatea, siguranța locului de muncă și remunerarea decentă pentru efortul depus, etc. Toți acești factori marginalizanți și discriminanți sunt comuni pentru reprezentanții etniei respective în majoritatea țărilor Europei Centrale și de Sud-Est, iar Republica Moldova nu este o excepție în acest sens²⁹.

²⁹ UNDP RBEC (2012). Roma and non-roma on Central and Southeast European labour markets (policy brief). Elaborated by Niall O'Higgins, Universtia di Salerno.

Așa cum a fost prezentat în capitolul II al prezentei note analitice, calitatea capitalului educațional al femeilor rome este extrem de joasă, ceea ce le reduce semnificativ competitivitatea pe piața forței de muncă. 45% dintre femeile rome sunt fără studii, iar 47% dețin doar nivelul primar și gimnazial. După absolvirea treptelor educaționale obligatorii, continuă să rămână în sistemul educațional (învățământ liceal sau secundar profesional) doar 12% dintre fetele rome, proporția acestora fiind mai redusă de 7,3 ori față de fetele non-rome (88%). Suplimentar, șansele femeilor rome pentru integrare pe piața muncii sunt și mai mult diminuate de lipsa calificărilor profesionale, precum și a abilităților de utilizare a tehnologiilor digitale moderne, care frecvent constituie o condiție de bază pentru o gamă variată de ocupații vacante. Astfel, doar 4% dintre femeile rome au urmat vreodată cursuri de educație pentru adulți sau instruire profesională, sau de 8 ori mai puține decât femeile non-rome (32%). Totodată, doar 14% dintre persoanele de etnie romă în vîrstă de 15-64 ani cunosc și pot utiliza calculatorul față de 35% persoane non-rome. Proporția femeilor rome care dețin abilități de a lucra la calculator constituie doar 11%³⁰.

Figura 10. Ratele șomajului în rîndul femeilor rome în raport cu femeile non-rome și bărbații rome, %

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația romilor din Republica Moldova, 2011.

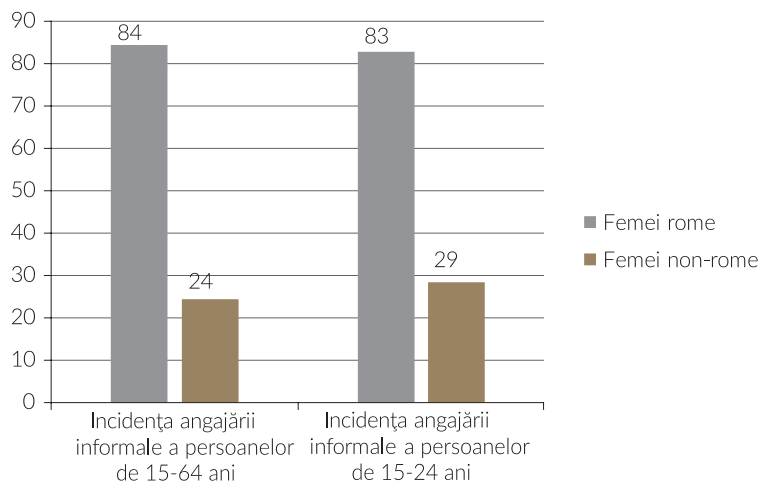
Chiar dacă reușesc să găsească un loc de muncă, șansele femeilor rome de a-l menține sunt foarte scăzute. Astfel, rata șomajului în rîndul femeilor rome de 15 ani și peste constituie 41%, aceasta fiind de 2,4 ori mai mare față de cea a femeilor non-rome (17%)

³⁰ PNUD/UN Women/UNICEF/Sida (2013). Studiu analitic cu privire la situația romilor în comunitățile cu o pondere sporită a populației rome.

și cu 7 p.p. mai mare față de bărbații rome. În rândul femeile rome tinere de 15-24 ani rata șomajului este și mai ridicată, aceasta constituie 52% fiind de 1,7 ori mai mare față de femeile non-rome (30%) și de 1,3 ori față de bărbații rome de vârstele respective (42%) (Figura 10).

Pe parcursul ultimilor ani este observată o creștere a numărului persoanelor de etnie romă care se adresează la Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă pentru a fi înregistrați ca fiind în căutarea unui loc de muncă. La finele anului 2014, la evidența agenției se aflau 528 de șomeri de etnie romă, 44,5% dintre aceștia fiind femei (235 de persoane)³¹. Totodată, doar 6% dintre persoanele înregistrate au putut fi angajate ca urmare a măsurilor active de stimulare aplicate, iar dificultățile de integrare în câmpul muncii sunt explicate de reprezentanții ANOFM prin lipsa studiilor (98% dintre cei înregistrați având doar nivelul primar/gimnazial/liceal) și inactualitatea pentru piața muncii a meseriilor tradiționale pe care romii le au moștenite³². De asemenea, aceștia au confirmat și faptul că, deseori angajatorii refuză sub diferite prețuri angajarea romilor bazându-se pe stereotipurile etnice, fără însă ca să recunoască acest lucru deschis. Unii experți în domeniu explică această creștere a numărului romilor înregistrați la ANOFM prin dorința acestora de a beneficia de ajutorul social, unde confirmarea statutului de persoană aflată în căutarea unui loc de muncă reprezintă o condiție a eligibilității³³.

Figura 11. Incidența angajării informale în rândul femeilor rome în raport cu cele non-rome, %

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația romilor din Republica Moldova, 2011.

³¹ MMPSF (2015). Informația despre implementarea pe parcursul anului 2014 a Planului de acțiuni privind susținerea persoanelor de etnie romă din Republica Moldova.

³² ANOFM (2014). Raport Anual 2013; <http://anofm.md/files/efinder/Raport%20de%20activitate%20ANOFM%202013.pdf>

³³ PNUD/UN Women/UNICEF/Sida (2013). Studiu analitic cu privire la situația romilor în comunitățile cu o pondere sporită a populației rome.

Incapacitatea de a se integra pe piața muncii, în special în mediul rural, lipsa terenurilor agricole care ar asigura securitatea alimentară în peste 56% din gospodăriile rome³⁴ și necesitatea obținerii veniturilor pentru supraviețuire sporesc angajarea informală. În rândul femeilor rome incidența angajării informale constituie 84%, fiind de 3,5 ori mai mare comparativ cu femeile non-rome (24%) (Figura 11).

Conform studiilor în domeniu, majoritatea romilor (64%) efectuează munci slab remunerate, care nu solicită calificări speciale, sau activează în calitate de zilieri în agricultură (10%) sau în afara hotarelor țării, preponderent în Ucraina și Federația Rusă. Totodată, romii, inclusiv femeile rome, practic lipsesc din domeniile sănătății, educației, științei și renovării, precum și în sferile ordinii și securității publice, unde angajarea se efectuează pe bază de studii superioare. Cît privește mediul de afaceri, eforturile depuse de către romi pentru lansarea și legalizarea unui business privat sînt de două ori mai mici, preferînd să nu se implice în afaceri oficializate, ci mai curînd în activități legate de comerț³⁵.

Viziunile pe care le au femeile rome privind regularitatea, siguranța muncii și nivelul de remunerare așteptat, de asemenea, influențează asupra participării acestora la piața muncii. Astfel, deși majoritatea femeilor rome în vîrstă activă de muncă (59,8%) recunosc importanța deținerii unui loc stabil de muncă cu un program săptămînal determinat, acestea (40,2%) mai degrabă sunt predispuse comparativ cu femeile non-rome (28,9%) să opteze în favoarea în unui loc de muncă instabil, însă care să le permită gestionarea după bunul plac a propriului timp liber. De asemenea, preferințele acestora sunt mai mult orientate spre obținerea unor venituri mai consistente indiferent dacă acestea sunt neregulate și nesigure (38,6% femei rome față de 31,8% femei non-rome), decît spre veniturile mai mici însă, sigure, de la un loc de muncă stabil (61,4% femei rome comparativ cu 68,2% non-rome) (Figura 12).

Incidența sărăciei în rândul femeilor rome este puternic pronunțată, circa 66% dintre acestea se află sub pragul național al sărăciei absolute³⁶, proporția acestora fiind cu 27,1 p.p. mai mare comparativ cu femeile non-rome care locuiesc în vecinătate (38,9%). În cazul sărăciei, estimate în funcție de venituri către pragul internațional de 4,30 dolari SUA³⁷, ponderea femeilor rome aflate sub pragul sărăciei (65,4%) este cu 37,2 p.p. mai mare decît în cazul celor non-rome (28,2%). Utilizînd același prag, dar fiind aplicat pe cheltuieli, discrepanța între ponderile femeilor sărace rome (50,6%) și non-rome (24,2%) este mai mică cu 22,4 p.p. În cazul sărăciei extreme, utilizînd pragul de 2,15

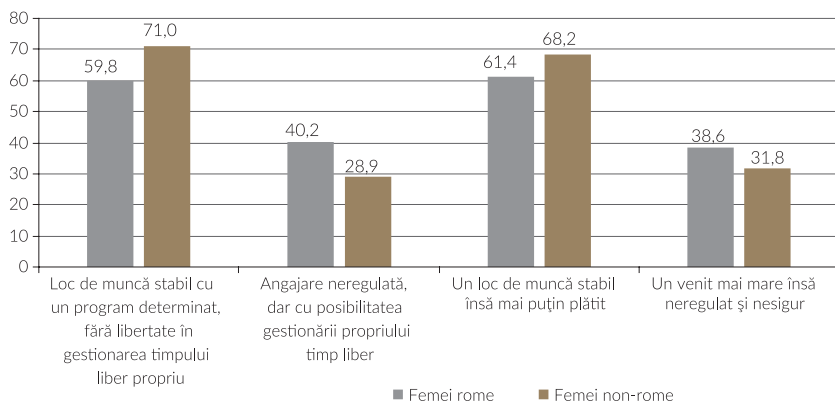
³⁴ PNUD (2007). Romii în Republica Moldova.

³⁵ ONU (2014). Studiu cu privire la situația fetelor și femeilor Rome din Republica Moldova.

³⁶ Pentru 2011, atunci cînd a fost efectuat Studiul regional PNUD/BM/CE privind situația romilor, pragul național al sărăciei estimat de către BNS a constituit 1093 lei.

³⁷ Pragurile de 4,30 dolari SUA și 2,15 dolari SUA au fost calculate cu ajustarea la Paritatea Puterii de Cumpărare (PPC).

Figura 12. Preferințele femeilor rome versus celor non-rome privind regularitatea, siguranța muncii și remunerarea așteptată, %

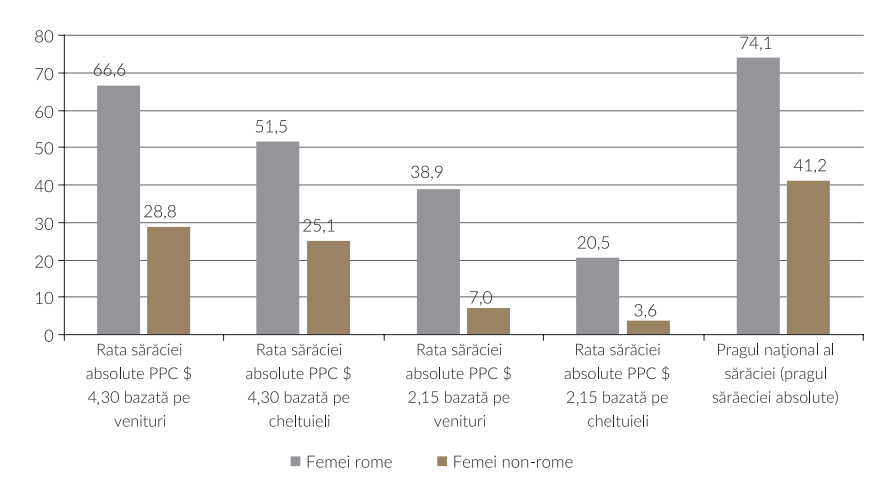

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația romilor din Republica Moldova, 2011.

dolari SUA aplicat pe venituri, tendințele înregistrate sunt aceleași. Astfel, ponderea femeilor rome sărace (38,1%) este cu 31,2 p.p. mai mare față de femeile non-rome (6,9%). Diferența cea mai mică între grupuri, egală cu 17,6 p.p. este înregistrată pentru cheltuieli, iar incidența sărăciei fiind de doar 3,1% în cazul femeilor non-rome. Aceasta, la rîndul său, relatează asupra unei subdeclarări a veniturilor în raport cu cheltuielile efectuate ale femeilor rome (Figura 13). Toate acestea, de asemenea, stîrnesc și semne de îngrijorare privind atingerea deplină de către Republica Moldova a primului obiectiv al ODM, precum și a unuia dintre domeniile prioritare ale *Planului de acțiuni privind susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pentru anii 2011-2015*, și anume cu privire la „munca și bunăstarea economică”³⁸.

³⁸ Hotărîrea Guvernului nr. 494 din 08.07.2011, cu privire la aprobarea Planului de acțiuni privind susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pentru anii 2011-2015.

Figura 13. Incidența sărăciei pe venituri și cheltuieli în rîndul femeilor rome în raport cu cele non-rome, %

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația romilor din Republica Moldova, 2011.

Femeile rome sînt în afara sistemului de asigurări sociale de stat, accesul în care este determinat pe baza contribuțiilor efectuate în raport cu stagiul de lucru acumulat. Studiile în domeniu relatează că, circa 53% dintre persoanele de etnie romă în vîrstă de 15 ani și peste au un stagiul de muncă mai mic de 10 ani, ceea ce este de peste 2 ori mai puțin comparativ cu persoanele non-rome (25%). Media anilor lucrați de către romi constituie 13,6 ani (față de 22,9 ani în cazul non-romilor), ceea ce îi face neeligibili pentru obținerea unei pensii minime pentru limită de vîrstă din sistemul public de asigurări sociale. Astfel, prestațiile din sistemul de asigurări sociale reprezintă doar 7% în gospodăriile rome, comparativ cu 25% în veniturile gospodăriilor non-rome. Cu toate că, sistemul de asigurări sociale oferă opțiunea asigurării individuale în sumă fixă, aceasta este puțin populară în rîndul romilor. Motivele principale sînt lipsa resurselor financiare pentru a se asigura, spectrul restrîns de beneficii propuse spre asigurare (pensie de bătrînețe și ajutor de deces), dar și mărimile mici ale acestora. După indexarea anuală operată, pensia minimă pentru limită de vîrstă la 1 aprilie 2015 a constituit 861,80 lei³⁹ sau 59,7% din minimumul de existență pentru pensionari, determinat de către BNS pentru trimestrul I al anului 2015, ceea ce nu garantează o bătrînețe în afara sărăciei⁴⁰.

Insuficiența veniturilor și sărăcia le determină pe femeile rome pentru a apela pentru prestațiile bănești din cadrul sistemului de asistență socială. Prestațiile bănești consti-

³⁹ Hotărîrea Guvernului nr. 61 din 06.03.2015, cu privire la indexarea prestațiilor de asigurări sociale și a unor prestații sociale de stat;

⁴⁰ Calculele autorului conform datelor din Banca de date statistice a BNS.

tuie 9% în veniturile gospodăriilor rome, față de 4% în veniturile gospodăriilor non-rome⁴¹. Cu toate că, prestația de ajutor social actualmente este considerată ca fiind cea mai bine direcționată spre gospodăriile sărace, unele analize susțin, că în lipsa unei evidențe, există o probabilitate sporită ca o mare parte dintre familiile de romi să nu poată beneficia de această prestație din motivele dificultății obținerii actelor necesare, precum și incapacității confirmării statutului ocupațional⁴². O serie de probleme exprimate de către femeile rome în cadrul unui studiu recent efectuat sunt: (i) reticența reprezentanților autorităților publice locale în oferirea informației despre posibilitățile de obținere a ajutorului social, precum și (ii) propunerea de locuri de muncă indisonante cu abilitățile sau calificările acestora, ceea ce le impune să le refuze și, prin urmare, conduce la sistarea acordării acestei prestații⁴³. De asemenea, lipsa unor date bazate pe etnie în cadrul sistemului de protecție socială, nu permite efectuarea unei analize privind dizabilitatea în rîndul femeilor și fetelor rome, precum și accesului acestora la serviciile sociale primare și specializate din comunitate.

Accesul la locuințe cu o infrastructură adecvată este importantă în aprecierea deprivării casnice a gospodăriilor de romi, inclusiv a vulnerabilității femeilor rome, și reprezintă unul dintre obiectivele strategice ale Planului de acțiuni privind susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pentru anii 2011-2015⁴⁴. Studiile arată că, lipsa infrastructurii în gospodăriile de romi înregistrează rate mult mai înalte în comparație cu majoritatea gospodăriilor casnice. Astfel, proporția gospodăriilor roma care locuiesc în case ruinate sau cartiere sărace (18%) este de peste 3 ori mai mare decât în cazul gospodăriilor non-rome (5%). Doar 16% dintre gospodăriile rome dispun de toaletă în interior, 20% au duș sau baie în interior, iar 23% dintre acestea sunt conectate la canalizarea publică sau la rezervorul de apă menajeră. Circa 13% dintre gospodăriile rome nu sunt conectate la rețeaua de distribuție a energiei electrice (comparativ cu 3% în cazul gospodăriilor non-rome), 35% nu au bucătărie amenajată în interiorul locuinței (comparativ cu 14% gospodării non-rome), 13% își pregătesc hrana pe lemne și cărbune (față de 6% gospodării non-rome) și 49% nu dispun de apă la robinet sau acces la conducta de apă în interiorul locuinței sau în grădină/curte (față de 28% gospodării non-rome)⁴⁵. De menționat că, aceste deprivări sunt mai pronunțate în mediul rural.

⁴¹ Valoarea procentuală a veniturilor din prestații include: alocațiile de șomaj, maternitate, alocațiile pentru copii, beneficiile pentru săraci, subvențiile și bursele. PNUD/UN Women/UNICEF/Sida (2013). Studiu analitic cu privire la situația romilor în comunitățile cu o pondere sporită a populației rome.

⁴² Expert-Grup (2011). Analiza experienței implementării legii ajutorului social în Republica Moldova. http://www.expert-grup.org/old/library_upload/d483.pdf

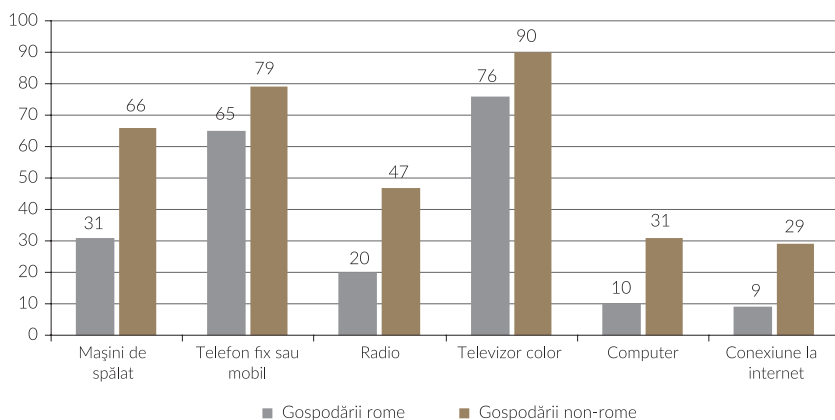
⁴³ ONU (2014). Studiu cu privire la situația fetelor și femeilor Rome din Republica Moldova.

⁴⁴ Hotărîrea Guvernului nr. 494 din 08.07.2011, cu privire la aprobarea Planului de acțiuni privind susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pentru anii 2011-2015.

⁴⁵ PNUD/UN Women/UNICEF/Sida (2013). Studiu analitic cu privire la situația romilor în comunitățile cu o pondere sporită a populației rome.

Condițiile muncii neremunerate în gospodărie și timpul liber al femeilor rome sunt influențate de deținerea bunurilor de uz casnic care facilitează menajul. Conform datelor existente, doar 31% dintre gospodăriile rome dispun de mașini de spălat (comparativ cu 66% gospodării non-rome), doar 65% dispun de telefon fix sau mobil (față de 79% gospodării non-rome), doar 20% au radio (față de 47% gospodării non-rome), 76% au televizor color (față de 90% gospodării non-rome), aproape 10% au computer (față de 31% gospodării non-rome) și circa 9% au conexiune internet (comparativ cu 29% gospodării non-rome) (Figura 14).

Figura 14. Dotarea gospodăriilor rome și celor non-rome cu bunuri de uz casnic, %

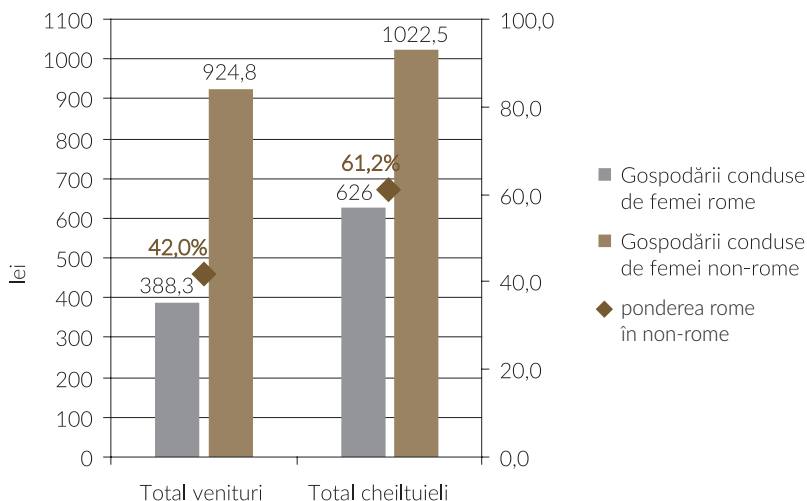

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația romilor din Republica Moldova, 2011.

V. Capacitatea și posibilitatea femeilor și fetelor rome de a participa la dezvoltare

Realizarea dezvoltării durabile înseamnă recunoașterea sinergiilor între egalitatea de gen și dezvoltarea economică, socială și ecologică, care, asigură bunăstarea și demnitatea umană, integritatea mediului de echitate și justiție socială, acum și în viitor⁴⁶. Prin urmare, asigurarea participării echitabile a femeilor în cadrul celor trei dimensiuni ale dezvoltării durabile reprezintă o precondiție esențială, realizarea căreia în cazul femeilor și fetelor rome rămîne a fi mai degrabă un deziderat. Însăși capacitatea acestora de participare la dezvoltarea durabilă poate fi măsurată prin abilitatea de control asupra resurselor, libertatea în mișcare, decizia asupra formării familiei, libertatea în afara riscului violenței, inclusiv și abilitatea de a avea voce în societate și în mediul politic.

Figura 15. Veniturile și cheltuielile medii totale lunare pe persoană ale gospodăriilor conduse de femei rome și non-rome

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația romilor din Republica Moldova, 2011.

⁴⁶ UN Women . Studiul Global 2014 privind Rolul Femeilor în Dezvoltare, Egalitatea de Gen și Dezvoltarea Durabilă.

Așa cum a fost expus și în cadrul capitolelor precedente ale prezentei note analitice, capacitățile femeilor rome de control asupra resurselor sunt modeste, fiind exprimate prin abilități și posibilități reduse de obținere a veniturilor proprii, de a le deține și gestiona, utiliza în acumularea bunuri materiale. Datelor studiilor în domeniu relatează că, veniturile medii pe persoană realizate pentru luna precedentă în gospodăriile rome conduse de femei constituie circa 42% din veniturile respective ale gospodăriilor conduse de femei non-rome și 70% din veniturile date ale gospodăriilor conduse de bărbații romi (553,8 lei MDA). La rândul său cheltuielile gospodăriilor conduse de femei rome constituie 61,2% din cheltuielile gospodăriilor conduse de femei non-rome și 69,4% ale gospodăriilor conduse de bărbații romi (902,6 lei MDA). Așa cum a mai fost menționat și anterior, se observă tendința gospodăriilor conduse de către femei de subdeclarare a veniturilor în raport cu cheltuielile efectuate care le depășesc de 1,6 ori⁴⁷. Această tendință de subdeclarare ar putea fi explicată prin factori de natură psihologică legați de încredere și precauție ca informația oferită să nu le fie folosită în detriment (Figura 15).

Capacitatea redusă de control asupra resurselor, subminează puterea femeilor rome de negociere și vociferare în cadrul gospodăriei, situație care este agravată de normele paternaliste bazate pe gen ale comunității rome. Aceasta la rândul său contribuie la menținerea stării de dependență de bărbații romi, care iau deciziile finale referitor la utilizarea resurselor comune, precum și alte probleme importante ce țin de gospodărie cum sînt: libertatea de mișcare a femeilor, căsătoriile copiilor. De asemenea, viziunile femeilor rome joacă un rol important asupra acceptării dependenței economice față de bărbați. Circa 1/3 dintre acestea consideră inacceptabil ca soția să câștige mai mult ca soțul, proporția acestora fiind în jumătate mai mare comparativ cu femeile non-rome (14%) care au aceleași viziuni⁴⁸.

Căsătoria fetelor rome reprezintă un aspect important din punct de vedere afirmativ pe plan social în cadrul comunității rome, iar vârsta cea mai propice pentru acest eveniment conform normelor existente este de 15-17 ani. Chiar dacă majoritatea părinților romi în cadrul studiilor se pronunță asupra nerelevanței căsătoriilor la așa o vîrstă fragedă, necesitatea asigurării propriului „confort psihologic”, legat de controlul evoluției pubertății fetelor, predomină. Astfel, căsătoriile sunt aranjate între familii, iar fetele rome nu dețin capacitatea de decizie proprie asupra alegerii partenerului de viață. De asemenea, cunoștințele limitate despre contracepție și planificare familială le privează pe acestea de posibilitatea deciziei asupra concepției și nașterii copiilor⁴⁹.

⁴⁷ PNUD/UN Women/UNICEF/Sida (2013). Studiu analitic cu privire la situația romilor în comunitățile cu o pondere sporită a populației rome.

⁴⁸ PNUD/UN Women/UNICEF/Sida (2013). Studiu analitic cu privire la situația romilor în comunitățile cu o pondere sporită a populației rome.

⁴⁹ PNUD (2007). Romii în Republica Moldova. ONU (2014). Studiu cu privire la situația fetelor și femeilor Rome din Republica Moldova.

Prin urmare, căsătoriile timpurii, graviditatea și necesitatea de a îngriji copiii reprezintă motive determinante ale abandonului școlar, care rezultă în lipsă/insuficiență de abilități și calificări cu eșecuri de integrare pe piața muncii formale și de obținere de venituri proprii pentru o independență materială.

Conform studiilor realizate în domeniu, independența economică a femeilor reduce cu mult vulnerabilitatea acestora față de violența în familie⁵⁰. Femeile și fetele rome sînt frecvent victime ale violenței în familie (a se vedea capitolului III al prezentei note analitice), cazuri care, de cele mai multe ori, nu sunt raportate din diferite motive, unul dintre acestea fiind și pasivitatea în intervenție a poliției. Deși, actualmente poliția dispune de suficiente instrumente normative⁵¹ și metodice⁵² privind intervenția în cazurile de violență în familie, aceasta, de obicei, se abține să le protejeze pe femeile și fetele rome, justificând această abținere prin „propriile legi” ale comunității rome⁵³. Aceasta reprezintă una dintre cauzele care privesc femeile și fetele rome de accesul la „ordonanțele de protecție”, precum și serviciile de asistență specializată pentru victimele violenței în familie. Celelalte cauze țin de: lipsa/insuficiența informării victimelor violenței în familie de către reprezentanții APL despre existența serviciilor respective, precum și unde se pot adresa pentru a le obține; refuzul victimelor de a se adresa la serviciile date din diverse motive, printre care fiind lipsa de încredere în posibilitatea schimbării situației, gradul sporit de dependență față de abuzatori⁵⁴.

Datorită capacității restrînse de control asupra resurselor și cunoștințelor reduse, femeile rome practic sunt private de dreptul lor la justiție. Conform datelor statistice ale Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat, din totalul celor de peste 111 mii de cazuri asistate juridic pe parcursul anilor 2013-2014 și primele 9 luni ale anului 2015, 58 de cazuri au fost ale persoanelor de etnie romă, dintre acestea

⁵⁰ Proynk, P., Hargreaves, J., Kim, J., Morison, L., Phetla, G., Watts, C., Busza, J. & Porter, J. (2006) Effect of a structural intervention for the prevention of intimate-partner violence and HIV in rural South Africa: a cluster randomised trial. *Lancet*, 368, 1973-1983.

⁵¹ Legea nr.45 din 01.07.2007, privind prevenirea și combaterea violenței în familie; Legea nr. 140 din 14.06.2013, privind protecția specială a copiilor aflați în situații de risc; Hotărîrea Guvernului nr. 270 din 08.04.2014, cu privire la aprobarea Instrucțiunilor privind mecanismul, intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului.

⁵² Ordinul MAI nr. 275 din 14.08.2008, cu privire la aprobarea Instrucțiunii metodice privind intervenția organelor afacerilor interne în prevenirea și combaterea cazurilor de violență în familie; Ordinul IGP/MAI nr. 79 din 28.04.2015, cu privire la aprobarea Instrucțiunilor metodice privind intervenția Poliției în identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea cazurilor de violență, neglijare, exploatare și trafic al copilului.

⁵³ ONU (2014). Studiu cu privire la situația fetelor și femeilor Rome din Republica Moldova.

⁵⁴ LaStrada/Fundația OAK/Ministerul Afacerilor Externe al Regatului Unit al Danemarcei (2013). Studiu privind realizarea drepturilor violenței în familie în sistemul de asistență și protecție din Republica Moldova. http://www.lastrada.md/publicatii/ebook/Violenta_raport_rom.pdf

doar 6 cazuri de asistență au fost ale femeilor rome⁵⁵. De menționat că, niciunul dintre cazurile asistate nu au fost pentru infracțiunea de violență în familie.

Prezența femeilor rome în viața civică și politică rămâne a fi una infimă. Actualmente la nivel național activează doar o singură organizație neguvernamentală de femei rome, care se confruntă cu probleme de asigurare a durabilității financiare. În viața politică, femeile rome continuă să lipsească din listele partidelor și structurilor de gestionare a procesului electoral, iar în cadrul serviciilor publice acestea sunt puține deținând funcții nedecizionale. Totuși, datorită activităților de suport promovate pe parcursul ultimilor ani de către organismele internaționale în Republica Moldova, se pare că situația încet a început să se schimbe. Pentru prima dată, în rezultatul alegerilor locale din anul 2015, 2 femei rome au obținut mandate de consilieri locali⁵⁶.

⁵⁵ <http://statistica.cnajgs.md/>

⁵⁶ <https://europa.eu/eyd2015/en/un-women/stories/first-roma-women-elected-local-council-moldova>

VI. Limitări, bariere, obstacole cu care se confruntă femeile și fetele rome în societate

Vulnerabilitatea femeilor și fetelor rome spre marginalizare și excluziune socială este determinată de o serie de bariere de acces la rezultatele și produsele bunăstării social-economice care, la rândul său, subminează participarea și rolul acestora în cadrul procesului de dezvoltare durabilă. Accesul limitat la educație, nivelul redus de alfabetizare și lipsa abilităților/calificărilor profesionale reprezintă factorii determinanți ce corelează puternic cu deprivarea femeilor rome de la piața muncii, capacitatea lor de obținere a veniturilor, sărăcie și dependență de asistența socială, adresabilitate la serviciile medicale, acces la justiție, socializare și petrecere a timpului liber. De asemenea, nivelul jos de studii influențează asupra respectului de sine, formării percepțiilor și atitudinilor critice, capacității de negociere și vociferare în cadrul familiei, expunerii problemelor, influențării și lobării a deciziilor în comunitate, participării la viața politică, precum și conservării și transmiterii inter-generaționale a tradițiilor și valorilor culturale. De menționat că, abordările paternaliste bazate pe asumarea rolului de gen ale comunității rome, precum și atitudinile discriminatorii stereotipice bazate pe etnie, care predomină în cadrul societății moldovenești, constituie factori complementari ce consolidează aceste bariere.

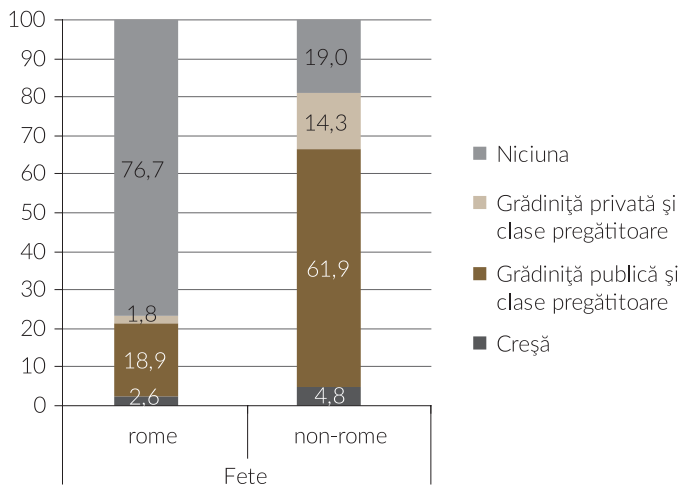
Fetele rome se confruntă cu un deficit de acces la educație începând chiar cu treapta preșcolară (ISCED 0) care, cu toate că nu este obligatorie, însă este crucială pentru pregătirea grupurilor minoritare pentru o experiență școlară pozitivă⁵⁷. Rata brută de cuprindere a fetelor rome în cadrul acestei trepte, care constituie doar 21%, fiind de circa 3,6 ori mai redusă față de cea a fetelor non-rome. Peste 76% dintre fetele rome cu vârste cuprinse între 3-6 ani nu au frecventat niciodată o instituție preșcolară. Doar 2,6% au frecventat o creșă, 18,9% au frecventat o grădiniță publică și grupe/clase pregătitoare pentru școală (față de 61,9% fete non-rome) și doar 1,8% au frecventat o grădiniță privată și grupe/ clase pregătitoare preșcolare cu caracter privat (față de 14,3% fete non-Roma)⁵⁸(Figura 16).

În cadrul treptelor obligatorii ale educației (primară și gimnazială) ratele brute de cuprindere ale fetelor rome sunt nu doar cu mult mai reduse în raport cu cele ale fetelor non-rome, dar și prezintă tendințe pronunțate spre diminuare pe măsura înaintării în cadrul acestora. Astfel, dacă în cadrul treptei primare rata brută de cuprindere a fetelor

⁵⁷ Embassy of Finland in Bucarest (2014). Background Report about the Roma in Romania. <http://www.finland.ro/public/download.aspx?ID=133754&GUID=%7BAC2C8F55-8AAE-47C8-BA1E-44B6020A2DD8%7D>

⁵⁸ Datele pentru Republica Moldova din cadrul studiului regional privind situația romilor din Republica Moldova, PNUD/BM/CE, 2011.

Figura 16. Frecventarea instituțiilor preșcolare de către fetele rome de 3-6 ani versus cele non-rome, %

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația romilor din Republica Moldova, 2011.

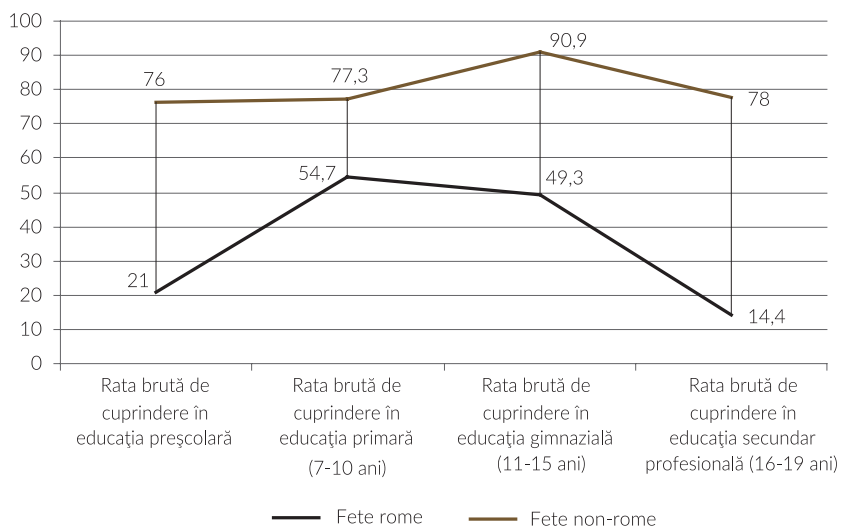
rome constituie 54,7%, atunci în cadrul celei gimnaziale aceasta este deja de 49,3%, discrepanțele de etnie în acest sens fiind de 22,6 p.p. și 41,4 p.p. În cadrul treptei secundar profesionale rata brută de cuprindere a fetelor rome este de doar 14,4%, sau de circa 5,4 ori mai redusă în raport cu cea a fetelor non-rome (78%) (Figura 17). Însăși statisticile privind gradul de cuprindere a copiilor romi în învățământ sînt nu doar alarmante, dar și prezintă tendințe de înrăutățire în timp. Astfel, în raport cu anul 2005, ratele brute de cuprindere a copiilor romi în cadrul treptelor obligatorii ale educației au diminuat de la 57% la 54%, iar în cadrul treptei educației secundar profesionale de la 20% la 16%⁵⁹.

Cuprinderea redusă în educație este complementată cu absenteism ce rezultă în abandon școlar timpuriu. Zilnic frecventează școala doar 76% dintre fetele rome, sau cu 20 p.p. mai puține față de fetele non-rome (96%). Cel puțin 1 zi pe săptămână lipsesc 13% dintre fetele rome, iar 4% dintre acestea lipsesc mai mult 4 zile pe lună (Figura 18). Rata abandonului școlar al fetelor rome constituie 56% cu un decalaj de etnie de 40 p.p., fiind una dintre cele mai ridicate din țările Regiunii Europei Centrale și de Sud, Republica Moldova, în acest sens, fiind depășită doar de către Albania (60%) (Figura 19)⁶⁰.

⁵⁹ În anul 2005 au fost colectate datele pentru primul studiu național comprehensiv privind situația Romilor care ulterior au fost publicate în anul 2007 în raportul PNUD „Romii în Republica Moldova”;

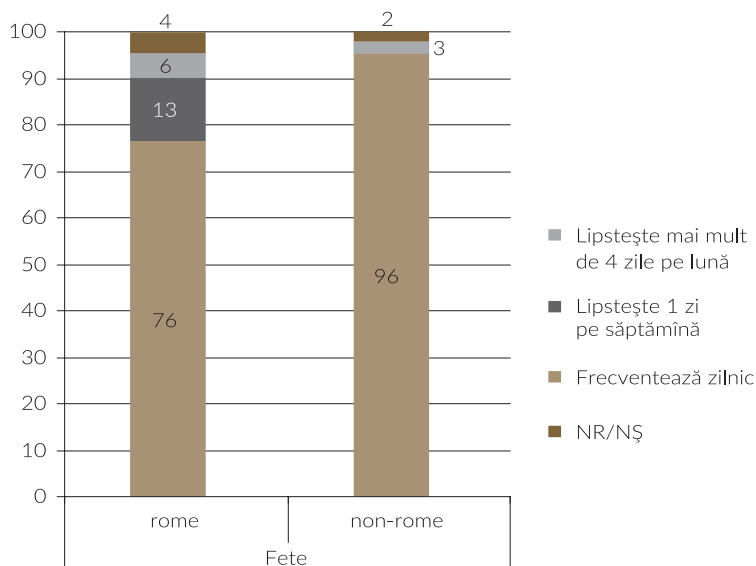
⁶⁰ PNUD RBC (2013). Interplay between gender and ethnicity: Exposing structural disparities of Romani women. Analysis of the UNDP/World Bank/EC regional Roma survey data. <http://www.eurasia.undp.org/content/dam/rbec/docs/Exposing-structural-disparities-of-Romani-women.pdf>

Figura 17. Ratele brute de cuprindere a fetelor rome în învățămînt, pe trepte de învățămînt, %

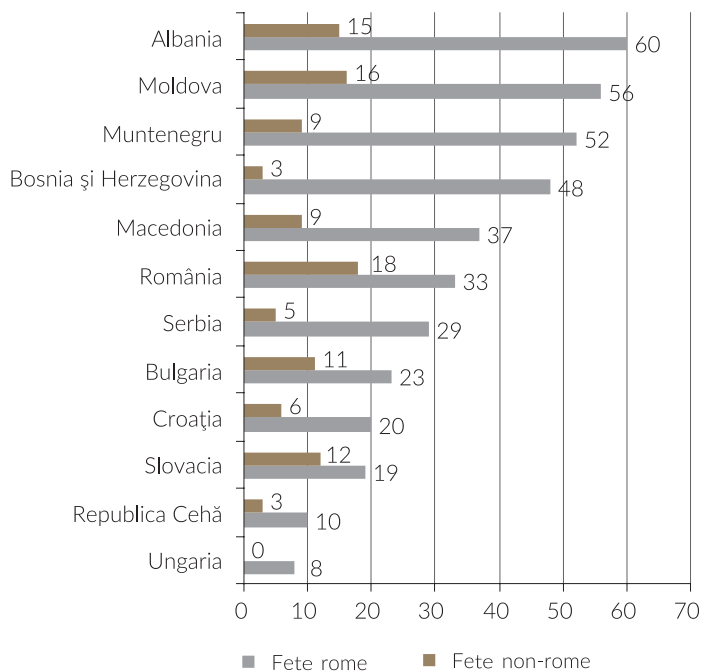
Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația romilor din Republica Moldova, 2011.

Figura 18. Frecvențarea școlară a fetelor rome în raport cu cele non-rome, %

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația romilor din Republica Moldova, 2011.

Figura 19. Ratele abandonului școlar în rândul fetelor roma versus non-rome, pe țări, %

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația romilor din Republica Moldova, 2011.

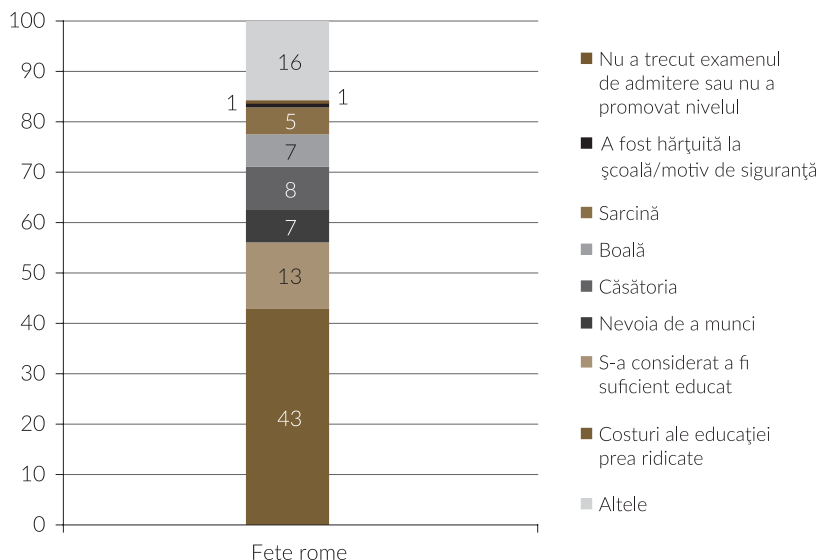
Printre motivele determinante ale absenteismului și abandonului școlar timpuriu menționate de către fetele roma se enumeră: (i) incapacitatea acoperirii costurilor aferente educației (rechizite, îmbrăcăminte, etc.) - 42,7%, (ii) opinia că este instruită suficient - 13,2%, (iii) căsătoriile timpurii - 8,4% (de 2 ori mai frecvente comparativ băieții romi - 4,2%), (iv) nevoia de a munci sau boala - 6,6%, (v) sarcina - 5,1% (Figura 20).

De menționat că, atitudinile discriminatorii și nesiguranța în școală, chiar dacă nu reprezintă motive determinante principale ale absenteismului și abandonului școlar (1%), frecvența acestora asupra fetelor roma este de 3 ori mai sporită comparativ cu fetele non-rome⁶¹. În calitate de factori complementari ai absenteismului și abandonului școlar sînt: (i) lipsa transportului școlar gratuit sau la prețuri accesibile pentru a ajunge la școală ca urmare a optimizării infrastructurii educaționale; (ii) migrația cu părinții, sau necesitatea de a rămîne acasă pentru a avea grijă de gospodărie; (iii) valorile și atitudinile parentale asupra valorii și necesității educației pentru fete, etc⁶².

⁶¹ PNUD/UN Women/UNICEF/Sida (2013). Studiu analitic cu privire la situația romilor în comunitățile cu o pondere sporită a populației rome.

⁶² UN Women/OHCHR/PNUD (2014). Studiu cu privire la situația fetelor și femeilor roma din Republica Moldova.

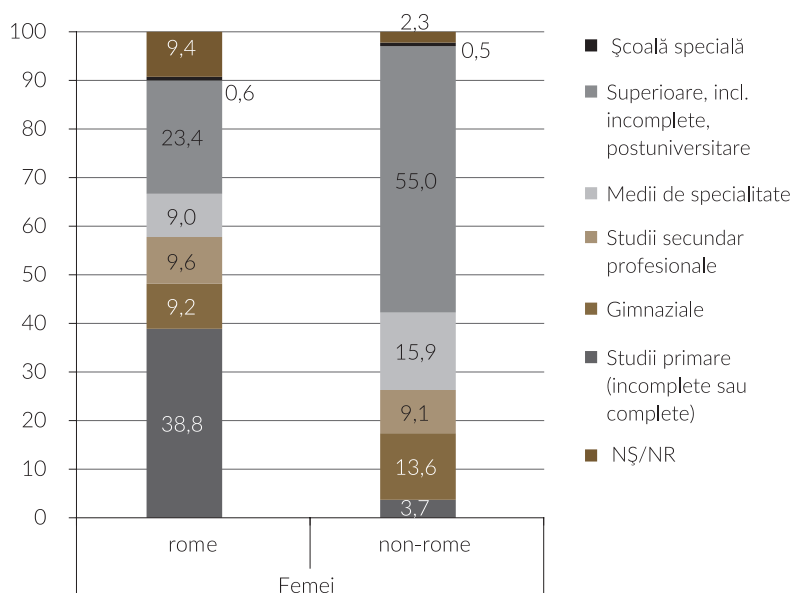
Figura 20. Motivele determinante ale absenteismului și abandonului școlar în rândul fetelor rome, %

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația romilor din Republica Moldova, 2011.

Circa 39% dintre femeile roma consideră că, cel mai optim nivel educațional pentru a fi absolvit de către o fată este cel primar, 9% consideră că este cel gimnazial, secundar profesional sau mediu de specialitate. Importanța studiilor superioare (inclusiv celor incomplete și postuniversitare) pentru fete este recunoscută de către 23,4% dintre femeile rome, sau de circa 2,3 ori mai puține comparativ femeile non-rome (Figura 21).

Figura 21. Percepțiile femeilor rome privind suficiența nivelului educațional pentru fete, %

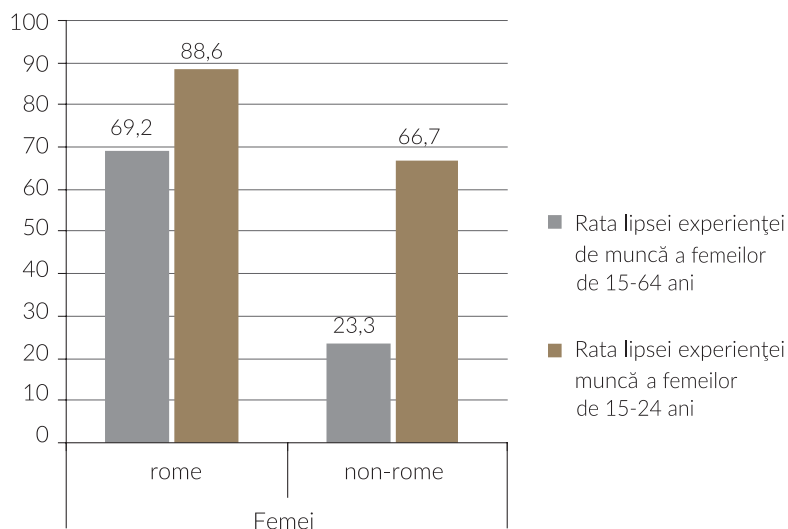
Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația romilor din Republica Moldova, 2011.

Prin urmare, după absolvirea treptelor obligatorii ale educației, continuă să rămână în sistemul educațional doar 12% dintre femeile rome. Toate acestea sugerează asupra lipsei unor măsuri politice adecvate orientate spre sporirea incluziunii și menținerii în cadrul educației a copiilor rome, inclusiv a fetelor rome, ceea ce generează preocupări majore asupra realizării în măsură deplină de către Republica Moldova, în anul 2015, a celui de-al doilea obiectiv al ODM, recomandărilor instituțiilor internaționale în aspecte legate de incluziunea educațională a romilor, inclusiv femeilor rome, inclusiv și domeniului prioritar de referință din cadrul *Planului de acțiuni privind susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pentru anii 2011-2015*⁶³.

⁶³ Hotărârea Guvernului nr. 494 din 08.07.2011, cu privire la aprobarea Planului de acțiuni privind susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pentru anii 2011-2015.

Barierile de acces ale femeilor rome pe piața forței de muncă formale sunt determinate nu doar de nivelul jos al studiilor și calificărilor acestora, dar și de atitudinile discriminatorii ale angajatorilor bazate pe stereotipuri de etnie. În rezultat, 69,2% dintre femeile rome în vîrstă de 15 ani și peste nu au nici o experiență de muncă, proporția acestora fiind de circa 3 ori mai mare comparativ cu femeile non-rome (23,3%). În rîndul femeilor rome tinere de 15-24 ani ponderea celor care nu au lucrat niciodată constituie 88,6% aceasta fiind 1,3 ori mai mare față de femeile non-rome (66,6%) (Figura 22). Toate acestea, la rîndul, sînu diminuează capacitățile femeilor rome de control asupra resurselor, ceea ce le menține în „capcana sărăciei” și le restrînge accesul la serviciile medicale, la justiție și le face dependente de sistemul de asistență socială. Un rol important asupra persistenței dependenței materiale a femeilor rome și subminării capacității acestora de decizie îl dețin și normele paternaliste ale comunității rome.

Figura 22. **Ratele lipsei de experiență de muncă a femeilor rome în raport cu femeile non-rome, %**

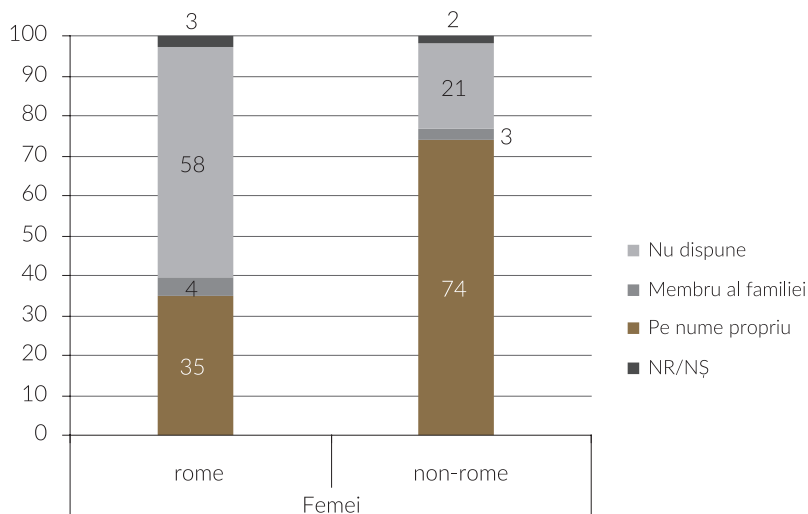

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația romilor din Republica Moldova, 2011.

Adresabilitatea redusă a femeilor rome la serviciile medicale este în principal determinată de lipsa polițelor de asigurare socială (circa 58% comparativ cu 21% pentru femeile non-rome) și resurselor financiare de a le cumpăra, ori de a achita serviciile contra plată și/sau a cumpăra medicamentele prescrise, menționate de către femeile rome în 79,9% din cazuri (comparativ cu 69,2% non-rome) (Figurile 23 și 24). Astfel,

circa 44% dintre femeile rome pe parcursul ultimelor 12 luni nu s-au adresat niciodată la medic, 18,9% s-au adresat 1-2 ori, 13,1% de 3-4 ori, 5,9% au avut de la 5 pînă la 10 vizite. După caracterul adresărilor, cele urgente au constituit în 1 cazuri (23%), 2 cazuri (16,4%), 3 cazuri (8,6%) și 4 cazuri (6,6%)⁶⁴.

Figura 23. Gradul de cuprindere a femeilor rome și celor non-rome în sistemul AOAM, %

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația romilor din Republica Moldova, 2011.

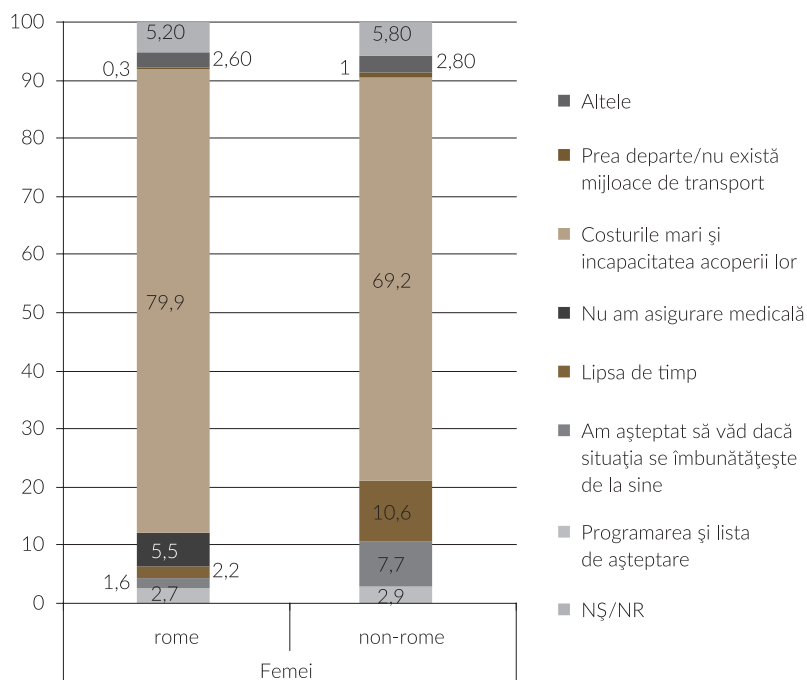
În calitate de motive complementare ce reduc din adresabilitatea la medic sunt cunoștințele limitate ale femeilor rome privind tipurile de servicii garantate de stat la care au dreptul de a beneficia, atitudinile discriminatorii ale personalului medical și plățile neoficiale percepute în sistemul sanitar de la romi chiar pentru acordarea acelor servicii care sunt gratuite așa precum sunt urgențele (cazuri frecvente în mediul rural pentru comunitățile dens populate de romi)⁶⁵. În rezultat, 67,9% dintre femeile rome au relatat că, deși au avut nevoie pe parcursul ultimelor 12 luni de consultația unui doctor nu și-au putut-o permite, proporția acestora fiind cu 20,6 p.p. mai mare comparativ cu femeile non-rome (47,3%). De asemenea, peste 75% dintre femeile rome au comunicat că nu și-au putut permite nici procurarea medicamentelor de bază, proporția acestora fiind cu 25 p.p. mai mare față de femeile non-rome (50%).⁶⁶

⁶⁴ PNUD/UN Women/UNICEF/Sida (2013). Studiu analitic cu privire la situația romilor în comunitățile cu o pondere sporită a populației rome.

⁶⁵ ONU (2014). Studiu cu privire la situația fetelor și femeilor Rome din Republica Moldova.

⁶⁶ Calculele echipei de experți ai PNUD RBEC, conform studiului regional PNUD/BM/CE, 2011.

Figura 24. Motivele neadresării femeilor rome și celor non-rome la medic, %

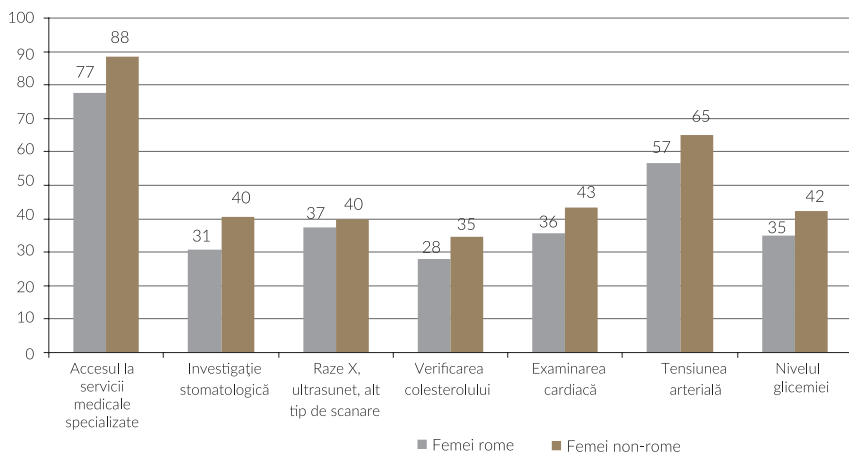

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația romilor din Republica Moldova, 2011.

Suplimentar, datele arată că femeile rome (77%) accesează mai rar și investigațiile medicale specializate comparativ cu cele non-rome (88%). Astfel, pe parcursul ultimului an, ponderea femeilor rome de 16 ani + care au fost supuse unei examinări dentare (31%) a fost cu 9 p.p. mai redusă față de femeile non-rome (40%), proporția celor investigate cu raze X, ultrasunete sau alt fel de scanare în rândul femeilor rome a fost de 37% față de 40% non-rome. Totodată, ponderea celor cărora le-a fost făcută examinarea cardiacă și testat colesterolul în rândul femeilor rome a fost de 28% și 36% comparativ cu 35% și 43% non-rome. Diferențele există și în cazul testării tensiunii arteriale (57% rome și 65% non-rome), precum și măsurării nivelului glicemiei în sânge (35% rome și 42% non-rome) (Figura 25).

În consecință, femeile rome se adresează medicului preponderent în legătură cu îngrijirea preventivă a copiilor, servicii despre care știu cu siguranță că sunt gratuite, ceea ce explică și diferențele nesemnificative ale ratelor de vaccinare ale copiilor de 0-6 ani (95% fete roma, comparativ cu 97% fete non-rome și 94% băieți romi).

Figura 25. Incidența investigațiilor medicale în rândul femeilor rome și non-rome (16 ani +)

Sursa: Sondajul regional PNUD/BM/CE privind situația romilor din Republica Moldova, 2011.

Barierile de acces ale femeilor rome la sistemul de protecție socială sunt determinate de participarea redusă a acestora la piața forței de muncă formale, ceea ce nu le permite acumularea unui stagiu de cotizare cu contribuții asiguratorii pentru a obține dreptul la o pensie în sistemul public de asigurări sociale. La rândul sau accesul femeilor rome la sistemul de asistență socială este influențat de informarea insuficientă a acestora, lipsa/dificultatea obținerii actelor necesare pentru a confirma statutul de eligibilitate pentru o prestație sau alta, precum și lipsa/subdezvoltarea serviciilor sociale primare sau specializate în comunitățile rurale dens populate de către romi. Atitudinile discriminatorii ale unor reprezentanți ai autorităților publice locale constituie de asemenea obstacole de acces, iar sistarea serviciilor mediatorilor comunitari din lipsă de resurse în bugetele locale în cadrul mai multor comunități vor contribui la creșterea distanței în acest sens.

Accesul limitat al femeilor rome la justiție este determinat de lipsa de cunoștințe și capacități pentru a se adresa și ași revendica drepturile atunci când acestea sunt încălcate, dar și de o serie de discriminări instituționale determinate de pasivitatea organelor de drept în raport cu comunitățile rome.

Participarea limitată a femeilor și fetelor rome la luarea deciziilor în cadrul familiei și comunității rome, precum și prezența redusă în viața civică și politică este determinată de normele sociale discriminatorii bazate pe gen ale comunității rome, dar și de prejudecățile societății în general despre prezența femeii în viața politică și capacitatea de a ocupa poziții decizionale⁶⁷.

⁶⁷ IPP/Soros-Moldova/SOIR (2015). Percepțiile populației Republicii Moldova privind fenomenul discriminării: studiu comparativ. <http://soros.md/files/publications/documents/Raport%20Nediscriminare%20analiza%20comparata.pdf>;

Concluzii

Femeile și fetele rome continuă a fi unul dintre grupurile cele mai defavorizate din Republica Moldova. Vulnerabilitatea acestora spre excluziune sociale este determinată de o serie de factori discriminatorii bazați pe gen, clasă, etnie, rasă, care influențează nu doar rolul și poziția acestora în cadrul comunității, dar și egalitatea accesului la educație, piața muncii, obținerea veniturilor în afara sărăciei, asistența medicală, protecția socială, calitatea locuirii, viața civică și politică, justiție. În consecință, toate acestea, le privează pe femeile și fetele rome de la participarea și contribuția deplină la dezvoltarea durabilă, realizarea căreia se bazează pe sinergia între egalitatea de gen și cele trei dimensiuni ale acesteia (economică, socială și ecologică), care, asigură bunăstarea și demnitatea umană, integritatea mediului echitate și justiție socială, acum și în viitor.

Nivelul redus de alfabetizare și studii, lipsa abilităților/calificărilor profesionale, drept rezultate ale accesului limitat la educație, afectează puternic capacitățile femeilor și fetelor rome în asumarea rolurilor sociale și economice. Cauzele determinante ale deprinderii educaționale sunt: (i) incapacitatea acoperirii costurilor aferente (taxe, rechizite școlare, îmbrăcăminte, transport), (ii) căsătoriile timpurii (care sunt de 2 ori mai frecvente comparativ cu băieții romi) și sarcinile, (iii) viziunile părinților dar și cele proprii privind suficiența, valoarea și oportunitatea educației pentru viitor, care derivă și de la normele bazate pe asumarea rolului de gen ale comunității rome, precum și (iv) atitudinile discriminatorii în școală, pregătirea și implicarea insuficientă ale cadrelor didactice în lucrul cu copiii romi. Calitatea capitalului educațional al femeilor și fetelor rome este exprimată prin: nivel redus al alfabetizării (doar 63% pot să scrie și să citească) și studiilor (45% sunt fără studii, iar 47% au doar studii primare și gimnaziale), ani mai puțini de petrecuți în educație de circa 2,7 ori, risc sporit de renunțare timpurie la școală (rata abandonului școlar de 56%), lipsă de calificări și abilități profesionale.

Capacitatea de integrare și afirmare a femeilor rome pe piața muncii este influențată nu doar de calitatea capitalului educațional al acestora, dar și de atitudinile discriminatorii ale angajatorilor bazate pe stereotipurile de etnie. Astfel, pe piața muncii femeile și fetele rome sunt caracterizate printr-un nivel redus al activității (28% față de 52% în cazul femeilor non-rome) și ocupării (16% față de 43% în cazul femeilor non-rome), rate înalte ale șomajului (41% față de 17% în cazul femeilor non-rome), lipsei experienței de muncă (69,2% față de 23,3% în cazul femeilor non-rome) și incidenței activității de informale și veniturilor sporadice mici (84% față de 24% în cazul femeilor non-rome).

Incapacitatea de control asupra resurselor mențin femeile și fetele rome în „capcana sărăciei” deprinzându-le accesul la asistența medicală, locuire adecvată, protecție socială,

justiție, socializare și petrecere a timpului liber. Astfel, peste 66% dintre femeile rome se află sub pragul național al sărăciei absolute (comparativ cu 38,9% femei non-rome), iar veniturile gospodăriilor acestora constituie doar 42% din veniturile gospodăriilor conduse de femei non-rome. Circa 58% dintre femeile rome sunt în afara asigurărilor obligatorii de asistență medicală (față de 21% femei non-rome), totodată peste 69% dintre acestea nu și-au putut permite să se adreseze la medic pe parcursul ultimului an, deși au avut nevoie. Suplimentar, lipsa/insuficiența cunoștințelor despre planificare familială și contracepție înrăutățesc indicatorii sănătății materne. Totodată, proporția gospodăriilor rome care trăiesc în case ruinate sau cartiere sărace cu o infrastructură socială degradantă este de peste 3 ori mai mare decât în cazul gospodăriilor non-rome. 49% dintre acestea nu dispun de apă la robinet sau acces la conducta de apă în interiorul locuinței sau în grădină/curte (față de 28% gospodării non-rome), 77% nu sunt conectate la canalizarea publică sau la rezervorul de apă menajeră, 13% nu sunt conectate la rețeaua de distribuție a energiei electrice (comparativ cu 3% în cazul gospodăriilor non-rome).

Femeile rome se află frecvent în afara sistemului public de asigurări sociale, iar, accesibilitatea sistemului de asistență socială pentru femeile rome, este determinată de gradul de informare al acestora despre beneficiile existente, posibilitățile de confirmare a eligibilității pentru acestea, dar și de prezența serviciilor sociale primare sau specializate în cadrul comunităților unde acestea locuiesc.

Deși femeile rome sunt frecvent victime ale diferitor forme de violență, inclusiv violenței în familie, cazurile de regulă nu sunt raportate din diferite motive, care, le privează pe acestea în realizarea dreptului la justiție. De asemenea lipsa de referire și adresabilitate la serviciile sociale specializate degeneratează în victimizări repetate cu distorsionare a percepțiilor privind normalitatea în această privință.

Normele paternaliste ale comunității rome bazate pe asumarea rolului gen, influențează asupra capacităților femeilor și fetelor rome de a participa la luarea deciziilor în cadrul familiei și comunității de apartenență. Introducerea în anul 2013 a mediatorilor comunitari (în majoritate femei) a contribuit la mobilizarea comunității rome în abordarea și exprimarea problemelor cu care se confruntă față de autorități. Prin urmare, sistarea acestor servicii începând cu anul 2015 în cadrul mai multor localități, va conduce la aprofundarea distanței dintre comunitățile rome și autoritățile publice locale.

Femeile și fetele rome rămân a fi practic invizibile în viața publică. Acestea continuă să lipsească din listele partidelor și structurilor de gestionare a procesului electoral, iar cadrul serviciilor publice acestea sunt puține și dețin funcții nedecisionale. Totuși, se pare că situația încet a început să se schimbe și în rezultatul alegerilor locale din anul 2015, pentru prima dată, 2 femei rome au obținut mandate de consilieri locali.

Toate aceste constatări generează preocupări majore privind realizarea în măsură deplină de către Republica Moldova obiectivelor al ODM, recomandărilor instituțiilor internaționale în aspecte legate de incluziune multidimensională a romilor, inclusiv femeilor rome, dar și priorităților Planului de acțiuni privind susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pentru anii 2011-2015. Necesitatea unor măsuri adecvate în acest sens este evidentă, în cadrul următorului Plan de acțiuni pentru anii 2016-2020, acestea urmînd a fi orientate spre: (i) sporirea și menținerea incluziunii educaționale a copiilor romi, inclusiv fetelor rome, pentru acordarea șanselor egale de participare la rezultatele dezvoltării durabile și reducerea intensității normelor paternaliste ale comunității rome; (ii) crearea condițiilor, stimulentei, pentru integrare pe piața forței muncii formale; (iii) sporirea accesului la sănătate și protecție socială; (iv) îmbunătățire a calității locuirii, (v) sporirea a accesului la justiție și viața publică, precum și (vi) consolidarea statutului și rolului mediatirului comunitar, inclusiv prin abilitarea acestuia cu atribuții în colectare și prezentare a informației statistice primare privind evoluția fenomenelor socio-demografice în comunitatea romă unde activează.

Pentru notițe

Pentru notițe

